

D4SEcosystem

Каталог најбоље праксе

**interreg
Danube Region**

Co-funded by
the European Union

Danube4SEcosystem

Садржај

Увод	4
1. Румунија	5
1.1. Прилике за нове судбине.....	5
1.2. Друштвени посао који инвалидитет претвара у способност.....	7
1.3. Људско достојанство никада не смије бити угрожено.....	9
1.4. Ateliere Fara Frontiere – За људе, образовање и животну средину!.....	11
1.5. Ability Hub – Мјесто гдје се вјештине и професионални учинак сусрећу и сарађују без препрека.....	15
1.6. Atelierul de Panza - Друштвено предузеће за људе и животну средину.....	18
2. Мађарска	20
2.1. Вриједност са перцепцијом.....	20
2.2. Спољно пружање социјалних услуга.....	22
2.3. Vékési друштвена задруга.....	24
3. Словачка	26
3.1. Општинско друштвено предузеће као инструмент.....	26
3.2. Примјена друштвене димензије.....	28
3.3. Куповина хране од локалних друштвених предузећа микрорегионалне сарадње.....	30
4. Хрватска	32
4.1. Пионирске друштвене промјене: заједнички напори Хумана Нове и јединица локалне самоуправе.....	32
4.2. Сарадња града Крижевци и Хедона д.о.о. чоколаторије, друштвеног предузећа и интегративне радионице.....	34
4.3. Центар за помоћ у кући у Међимурској жупанији и њихова сарадња са локалним властима.....	36
5. Чешка Република	38
5.1. Обнова кућа као први корак ка социјалној инклузији.....	38
5.2. Сјеча дрвне грађе и узгојни радови у општинским шумама.....	40
5.3. Одржавање зелених површина Прага 12 као пословна прилика за особе са менталним болестима.....	42
6. Аустрија	44
6.1. Ознака за верификацију друштвеног предузећа.....	44
6.2. Хаб за друштвено пословање Штајерске (СБХС).....	45
6.3. Ознака квалитета за друштвена предузећа.....	46

7. Србија	48
7.1. Каритас Шабац – Авлија одрживог развоја.....	47
7.2. Фриго Ирис, Нови Пазар.....	49
7.3. Раданска Ружа, Лебане.....	51
8. Република Српска/Босна и Херцеговина	53
8.1. Сарадња општине Братунац и опште пољопривредне задруге “Жена” Кравица, Братунац...53	
8.2. „Креативна визија“ Рудо – Оснаживање жена у руралним заједницама.....55	
8.3. Сарадња Градске управе Града Бијељина и друштвеног предузећа “Патриот”57	
9. Словенија	59
9.1. Задруга за развој одрживог снабдијевања храном, првенствено снабдијевања јавних угоститељских објеката и клијената у широј регији.....59	
9.2. Социјална служба за обуку и запошљавање особа са инвалидитетом.....61	
9.3. Успостављање маркетинг модела “локалне туристичке понуде” уз подршку локалних заједница.....63	
Референце	65

Увод

У оквиру пројекта Danube4SEcosystem креиран је онлајн каталог примјера најбољих пракси, који представља успјешне моделе сарадње између јединица локалне самоуправе и друштвених предузећа у Дунавској регији. Овај каталог је резултат заједничког рада 10 пројектних партнера из 9 земаља укључених у пројекат Danube4SEcosystem. Од локалних рјешења до иницијатива на државном нивоу, сваки примјер приказује различите начине на које се може остварити сарадња између друштвених предузећа и јединица локалне самоуправе.

Циљ овог каталога је да прикаже најбоље примјере сарадње у регији, представљајући најмање три успјешна модела сарадње између јединица локалне самоуправе и друштвених предузећа, са потенцијалом за примјену у осталим земљама Дунавског слива. Кроз овај онлајн каталог примјера најбољих пракси позивамо вас да истражите инспиративне приступе и идеје које могу бити примијењене у вашој заједници у циљу развоја друштвеног предузетништва у Дунавској регији.

Пројекат Danube4SEcosystem – Унапређивање развоја социјалне економије ангажовањем локалних власти у екосистеме подршке друштвеним предузећима за инклузивније тржиште рада у Дунавској регији финансиран је у оквиру Првог позива Програма Дунавске регије 2021-2027. године. Главни циљ пројекта је развој инспиративних политика за друштвена предузећа кроз укључивање локалних нивоа власти у екосистем подршке друштвеним предузећима, са циљем унапређења инклузивног запошљавања у Дунавској регији и подршке одрживом пословању друштвених предузећа. Специфични циљеви укључују развој јавних политика на локалном нивоу, подстицање отпорности и управљање иновативним знањем и вјештинама, као и унапређење транснационалне сарадње и координације социјалне економије у екосистему. Пројекат је започео 1. јануара 2024. године и трајаће до 30. јуна 2026. године.

Захваљујемо свим пројектним партнерима на њиховом доприносу и сарадњи: Регионалној развојној агенцији Јужне Мунтеније (Румунија), CDDA – Централној дунавској непрофитној развојној агенцији (Мађарска), SBA – Пословној агенцији Словачке, PI REDEA – Јавној установи за развој Међимурске жупаније РЕДЕА (Хрватска), RERA – Развојној агенцији Јужне Бохемије (Чешка), ZSI – Центару за друштвене иновације (Аустрија), CCIS – Привредној комори Србије, ATS – Системима напредне технологије (Румунија) и UM – Универзитету у Марибору, (Словенија).

Каталог је припремила Развојна агенција Републике Српске (РАРС) из Републике Српске/Босне и Херцеговине.

Прилике за нове судбине

Регија/држава:	Румунија
Локална заједница:	Букурешт
Број становника:	217.367
Број друштвених предузећа:	14

Друштвено предузеће:	SC Назарчеа Груп д.о.о.
Датум оснивања:	2011.
Дјелатност:	Аутопраона, пекара, хемијска чистионица, кројачница, керамика, штампа

Примјер добре праксе у овој области је Назарчеа Груп. Назарчеа Груп развијена је од стране Генералне дирекције за социјалну заштиту и заштиту дјецe Сектор 1, Букурешт, 2011. године, кроз неколико пројеката са бесповратним финансирањем, са циљем повећања социо-професионалне инклузије особа са инвалидитетом које траже запослење. То је највећа овлаштена заштићена јединица у земљи, са шест области активности организованих у радионицама у којима особе са инвалидитетом могу радити: аутопраона, пекара, хемијска чистионица, кројачница, керамика и штампа.

Мисија организације је развој и промоција алтернативних услуга у социо-професионалној инклузији и радном укључивању особа са инвалидитетом. Стратегија подржава принцип да запошљавање особа са инвалидитетом представља додатну вриједност за друштво и заједницу којој припадају. Од свог оснивања, Назарчеа Груп је запослила укупно 151 особу са физичким, психичким, менталним, сензорним и соматским инвалидитетом.

Тренутно Назарчеа Груп запошљава 58 особа са инвалидитетом, класификованих на следећи начин: Тежак инвалидитет - 3 особе; Изражен инвалидитет - 49 особа; Просјечан инвалидитет - 6 особа. Активност је у потпуности финансирана из јавних средстава локалног буџета Сектора 1, а резултати рада особа са инвалидитетом дјелимично се користе у друштвеном сектору, а дјелимично на слободном тржишту. Назарчеа Груп може покривати више од половине својих оперативних трошкова. Кроз социјално-професионалну интеграцију одраслих са посебним потребама, циљ је обезбиједити достојанствено постојање, разноврсне односе унутар социјалних група у заједници, једнака права, поштовање личног самоопредјељења и максимално искоришћавање свих расположивих ресурса, пратећи развој и степен адаптације и интеграције особа са посебним потребама у друштво.

Потребни ресурси:

Финансирање: бесповратна средства и локална јавна средства.

Објекти: опрема за радионице.

Људски ресурси: менаџмент, помоћно особље и стручњаци.

Програми подршке: Иницијативе за социјалну интеграцију и укључивање у заједницу.

Усаглашеност: Правни и оперативни ресурси.

Потенцијал за трансфер:

За пренос ове најбоље праксе Назарчеа Груп у друге земље потребно је узети у обзир неколико фактора и могућих адаптација. Ево прегледа аспеката који се могу пренијети:

Финансирање: Може се реплицирати уз локалне адаптације;

Оперативни модел: Радионице са више области дјеловања које се могу прилагодити локалним потребама;

Људски ресурси и социјални програми: Преносиви уз одговарајућу обуку и укључивање заједнице;

Имплементација: Захтијева истраживање, партнерства, пилот програме и изградњу капацитета.

www.nazarceagrup.ro

Извор фотографија: www.nazarceagrup.ro

Друштвени посао који инвалидитет претвара у способност

Регија/држава:	Румунија
Локална заједница:	Комуна Мирослава, Јаши
Број становника:	28.534
Број друштвених предузећа:	3

Друштвено предузеће:	UtilDeco
Датум оснивања:	2008.
Дјелатност:	Физичко и електронско архивирање и чување докумената, кројење и прилагођавање текстилне радне опреме, типографија, увезивање књига и уређење ентеријера, услуге безбједности и заштите на раду, пржење и паковање специјалне кафе

Радећи по принципу „све на једном мјесту“, особе у неповољном положају или особе из центра за смјештај могу приступити пакету услуга за разне проблеме: социјалне, психолошке, образовне, професионалне оријентације, квалификације, запошљавања и асистенције на радном мјесту. Свеобухватан, трансформативан модел интервенције претвара инвалидитет у способност. У радионицама **UtilDeco**, око 60% запослених су особе са инвалидитетом и из других угрожених категорија. До 2020. године **UtilDeco** је запошљавао 29 особа, од којих је 18 припадало рањивим групама. **UtilDeco** је доказао да инклузија друштвених предузећа може пружити рјешења у тешким временима. Од свог оснивања 2008. године, током економске кризе, створено је више од 150 радних мјеста, од којих је више од половине било за особе са инвалидитетом и друге рањиве категорије, а стотине младих су стекле квалификације у заштићеним радионицама у великим градовима попут Јаши Констанца и Таргу Муреш.

Током 2020. године, три младе особе са инвалидитетом добиле су савјетодавне услуге и професионално усмјеравање, тестирање стручне обуке, посредовање и укључивање на тржиште рада, запослење на тржишту рада (двје особе) и у оквиру властитог друштвеног предузећа за социјалну инклузију (једна особа), као и услуге подршке на радном мјесту у трајању од три до шест мјесеци. Обезбијеђене су услуге подршке на радном мјесту за 17 особа са инвалидитетом и пет особа из рањивих група, запослених унутар друштвеног предузећа **UtilDeco**. Велики успјех **UtilDeco**-а био је могућ захваљујући доброј сарадњи са локалним јавним властима. Агенција за запошљавање округа и Дирекција за социјалну заштиту и заштиту дјецe пружиле су подршку у свим активностима које је друштвено предузеће предузело.

UtilDeco је друштвено предузеће за инклузију које је основала Фондација „*Alături de Voi*“ Румунија (**ADV**) 2008. године, као рјешење за запошљавање младих са инвалидитетом, оних из система заштите дјецe и из породица са проблемима. Године 2016. **UtilDeco** је добио награду ЕУ за друштвеног предузетника године и био препознат од стране Европске комисије као модел добре праксе, док је 2020. године представљен у каталогу модела добре праксе од стране Европске мреже друштвених предузећа за инклузију.

Потребни ресурси:

Финансијски: Почетни капитал за оснивање, стални буџет за рад и додатна средства из грантова и донација.

Људски ресурси: Стручно особље у областима социјалних услуга, стручном оспособљавању, менаџмент тиму и волонтери.

Потенцијал за трансфер:

Имплементација: Оснивање сличних свеобухватних услужних центара у другим земљама, прилагођавајући модел локалним потребама.

Предности: Омогућава лакши приступ услугама подршке и промовише запошљавање рањивих група.

Локална партнерства: Подстицање сарадње са локалним властима и организацијама за социјалне услуге ради побољшања подршке и одрживости.

www.utildeco.ro

Извор фотографија: www.utildeco.ro

Људско достојанство никада не смије бити угрожено

Регија/држава: Румунија
Локална заједница: Букурешт
Број становника: 217.367
Број друштвених предузећа: 14

Друштвено предузеће: Хуманитарна организација **CONCORDIA**
Датум оснивања: 2010.
Дјелатност: Производња пецива

Хуманитарна организација **CONCORDIA** је независна, невладина и непрофитна организација активна на међународном нивоу. Њена мисија је подршка породицама у тешкоћама и социјална (ре)интеграција (породица, школа, професионална) дјеце, младих и одраслих, ка аутономном и одговорном животу. У почетку је организација нудила услуге у центрима за смјештај и склоништима за дјецу са улице. Касније је развила животне пројекте за samozapoшљавање, стручно образовање и стручне савјете, који су кулминирали оснивањем друштвених предузећа намијењених директној подршци интеграције организација младих корисника и њиховој подршци на тржишту рада. Пекара **CONCORDIA** започела је рад у малој радионици у селу Аричешти Рахтивани, у округу Прахова, гдје је Андреас Реш, аустријски волонтер, организовао пекарску радионицу за дјецу свих узраста, у стамбеном центру. Циљну групу су представљала дјеца из Директората за дјечију заштиту.

Пекара **CONCORDIA**, у сарадњи са Генералном дирекцијом за дјечију заштиту, има за циљ подршку социо-професионалној интеграцији младих из угрожених средина. Млади пекари, који након завршетка школе не успију да се интегришу на тржиште рада, добијају прилику да раде у конкурентној пекари гдје могу стећи искуство које ће им послужити као одскочна даска за слободно тржиште. Обука младих у корацима производње – од обликовања тијеста до печења хљеба – показала је да постоји урођена потреба за мјестом гдје би могли да се припреме за посао који желе радити, открију свој потенцијал и професионално и друштвено се развијају. Пекара **CONCORDIA** настала је на раскршћу између остварења једне идеје и задовољавања растуће потребе.

До 2021. године, пекара је запослила преко 40 полазника курса за пекаре организованог у Стручној школи **CONCORDIA**. Пекара не запошљава младе који нису из **CONCORDIA**-е. Овај пројекат први пут обједињује, у заједничкој структури, јавне и приватне пружаоце социјалних услуга у заједничком напору за повећање капацитета и брзи развој социјалних услуга, попут дневних центара у Румунији, како би се повећао утицај на искорјењивање сиромаштва међу дјецом. Модел пекаре **CONCORDIA** демонстрира успешну интеграцију стручног образовања и друштвеног предузетништва за подршку младима из угрожених средина. Пружањем практичне обуке у пекарству и могућностима запослења, пекара помаже младима из рањивих група да стекну искуство и побољшају своје могућности за запошљавање. Овај модел ефективно комбинује стручно образовање са практичном примјеном, стварајући пут ка социо-професионалној интеграцији.

Пекара **CONCORDIA** представља један од препознатих модела успјеха социјалног пословања у Румунији, што потврђују и награде које је добила: Награда Фондације **ERSTE** за социјалну интеграцију 2011. године и **Nest** Румунија – Такмичење друштвених предузећа 2013. године.

Потребни ресурси:

Опрема за пекару: основни алати и машине (пећи, миксери, обликовач тијеста);

Простор за радионице: Локација за пекарске послове;

Људски ресурси: Инструктори пекарства – квалификовани професионалци; дипломци: млади обучени у стручној школи **CONCORDIA**; пружаоци социјалних услуга: професионалци из јавног и приватног сектора;

Финансијски ресурси: средства за рад, финансијска подршка или подршка у ресурсима из награда, сарадња између пружалаца социјалних услуга и мрежних ресурса који подржавају пекару;

Ресурси за обуку и развој: Програми стручног образовања: курсеви и радионице за пекаре, ресурси за заједницу и социјални утицај;

Ресурси за заједницу и социјални утицај: подршка за угрожену омладину: ресурси за интеграцију младих.

Дневни центри и социјалне услуге: структуре за заштиту дјецe и искорјењивање сиромаштва.

Потенцијал за трансфер:

Локална партнерства: Укључивање локалних социјалних служби и образовних институција за обуку и подршку;

Практична обука: Развој практичних програма обуке специфичних за сектор;

Подршка радног окружења: Стварање могућности запослења унутар друштвених предузећа за стицање радног искуства и професионални напредак.

<https://www.brutariaconcordia.ro/>

Извор фотографија: www.brutariaconcordia.ro

Ateliere Fara Frontiere – За људе, образовање и животну средину!

Регија/држава: Румунија
Локална заједница: Букурешт
Број становника: 217.367
Број друштвених предузећа: 14

Друштвено предузеће: Удружење Ateliere Fara Frontiere (AFF)
Датум оснивања: 2008.
Дјелатност: Социјална, професионална и грађанска интеграција рањивих група на тржиште рада

AFF је успоставио јаке партнерске односе са локалним, регионалним и националним заједницама, укључујући Националну управу затвора, неколико служби Генералне дирекције за социјалну помоћ и дјечију заштиту (**DGASPC**), Генералну дирекцију за социјалну помоћ града Букурешта (**DGASMB**) и образовне институције. Од 2008. године, удружење активно сарађује у подршци рањивим групама у превазилажењу друштвених изазова и приступу услугама као што су становање, социјална помоћ, правна помоћ, образовање и здравље.

Како би испунио своју мисију, **AFF** је креирао четири радионице засноване на принципима циркуларне економије: **educlick**, **remesh**, **logiEtic**, и **bio&co farm**. Ове радионице пружају персонализовану социо-професионалну подршку, психотерапију и обуке за стицање вјештина за особе које се суочавају са значајним препрекама у запошљавању.

Примјер добре праксе је програм „**Let’s click for Romania**” радионице **educlick**, који је рјешавао образовни јаз опремањем руралних и урбаних подручја дигиталном инфраструктуром. Вртићи, школе, НВО-и и јавне институције добили су реновиране рачунаре прикупљене у складу са еколошким прописима и сертификатом ISO 14001. Материјали се припремају за поновну употребу у радионици **educlick**, која је основана од стране **AFF** -а за рањиве групе које могу радити, али којима је потребан транзициони период за интеграцију на тржиште рада. Док професионално раде у активностима управљања отпадом и реновирања ИТ опреме, удружење помаже појединцима да постигну друштвену стабилизацију, стекну радне вјештине и заврше обуке. Све активности у радионици изводе се под пажљивим надзором вођа тимова, како би реновирани рачунари испуњавали захтјеве и имали дуг вијек трајања. Активности радионице су засноване на социјалном и економском моделу.

Социјални модел – Радионица спроводи социјални модел социо-професионалних достигнућа на основу три корака: регрутовање - улазак - излазак

- Активности из којих особе које раде у радионици могу стећи вјештине и компетенције које су корисне на тржишту рада; ово укључује: рециклажу и прераду електронског и електричног отпада (**WEEE**); одржавање компјутерске опреме; логистику и припрему наруџбе; транспорт

- Персонализована социо-професионална подршка: у просјеку, у **educlick** радионици, запослени раде годину дана и имају користи од индивидуализоване подршке која се односи на рјешавање њихових проблема, за учење или адаптацију професионалних вјештина и дефинисање професионалног пројекта, изградњу животног пројекта, учешће у програмима стручног усавшавања и проналажење посла на тржишту рада.

Економски модел:

- Бесплатно прикупљање кориштене ИКТ опреме од разних организација
- Тестирање прикупљеног материјала
- Рециклажа електронског и електричног отпада у складу са националним и европским прописима
- Обнова и поновна употреба ИТ опреме – она која испуњава критеријуме квалитета улази у глобални процес ревалоризације.

У 2023. години, educlick радионица прикупила је 274 тоне електронског и електричног отпада, од чега је 78 тона поново искориштено, а 154 тоне рециклирано. Око 4000 рачунара је реновирано кроз програм **“Let’s click for Romania”**, од чега је корист имало 340 јавних образовних, социјалних и културних институција, удружења и фондација широм Румуније.

Програм **“Let’s click for Romania”** представља модел добре праксе који се бави остварењем два циља одрживог развоја - квалитетно образовање и одговорна производња и потрошња и оног који нуди могућности за дигитално образовање у руралним школама.

Потребни ресурси:

Почетно финансирање: Капитал за оснивање друштвеног предузећа и покривање почетних трошкова, укључујући опремање простора за радионице, почетне плате и оперативне трошкове;

Текућа финансирања активности радионице: Бесповратна средства (обезбјеђена кроз текуће пројекте), средства од спонзорстава, економске активности, јавни пројекти и субвенције;

Радионице и објекти: Радионица **educlick** прикупља, раставља и припрема електронски и електрични отпад (**WEEE**) за рециклажу, а такође реновира рачунаре за донацију школама у неповољном положају, посебно у руралним подручјима Румуније. Од 2008. године, **Ateliere Fara Frontiere** је подржао 1.800 људи у тешкој ситуацији кроз програме социо-професионалне реинтеграције, пружајући уговоре о раду, права и развој вештина. Од 2008. до данас, 240 људи је запослено у радионицама, а више од 50% је успешно прешло на стабилне послове након завршетка програма.

Људски ресурси:

- Административна и менаџерска подршка; квалификовано особље за савјетовање и посредовање на тржишту рада, укључујући особе са инвалидитетом; стручњаци или инструктори за развој вјештина у различитим областима; специјалисти за пројекте;
- Специјалисти за програме социјалне интеграције: реинтеграција на тржиште рада, социо-професионална подршка, праћење до 6 мјесеци након програма уз индивидуално савјетовање и послодавца и радника, подршка послодавцима кроз олакшану интеграцију запосленог кроз савјетовање, обуку и менторство за техничко и кадровско особље;
- Стручњаци за услуге запошљавања (информације, савјетовање и посредовање на тржишту рада у Румунији), акредитовани од стране Агенције за запошљавање града Букурешта који су усмјерени на почетну и периодичну процјену професионалних и трансверзалних вјештина, психолошку процјену, тестирање професионалних аспирација, каријерно савјетовање и запошљавање у радионицама Удружења.

Укључивање заједнице: Иницијативе за промоцију интеграције рањивих група на тржиште рада, побољшање односа са заједницом и подизање свијести о предностима запошљавања особа са инвалидитетом, промовисање принципа одрживог развоја, социјалне једнакости, једнаких могућности, праведније расподјеле ресурса, колективне и индивидуалне одговорности, социјалне и циркуларне економије, подршка избјеглицама и волонтирање;

Потенцијал за трансфер:

Модел који је предложио **AFF** може се применивати у другим земљама уз следеће стратегије:

Финансирање: Концепт коришћења грантова, јавних фондова и спонзорстава може се реплицирати;

Истраживање тржишта: Спровођење истраживања ради разумијевања потреба за оснивањем центара/радионица које нуде широк спектар социјалних, психолошких, образовних и професионалних услуга, које могу подржати социјалне услуге, циркуларну и одрживу економију.

Успостављање оперативног модела:

• **Дефинисање социјалног модела социо-професионалне подршке са јасним токовима људских, материјалних и финансијских ресурса, што укључује:**

- Запошљавање: усмјеравање према партнерским институцијама или удружењима; сопствена иницијатива;
- Улазне активности: Идентификација проблема; процјена потреба, знања и вјештина; дефинисање професионалног пројекта и циљева учења; избор корисника од стране партнера;
- Излазне активности: добро дефинисан стручни пројекат; уговор о раду или стручно оспособљавање, пратња 3 - 6 мјесеци након завршетка курса на радионици;
- Излазне активности: учешће на међународним пројектима изградње солидарности, као волонтер.

• **Дефинисање економског модела са јасним токовима рада у вези са активностима које се обављају у радионици.**

Разматрања: Морају се процијенити потребе и потражња циљног тржишта радионице како би се утврдило које области активности су најрелевантније. Поред тога, доступност опреме и материјала може варирати од земље до земље.

Успостављање партнерстава и пилот програма: Модел се може прилагодити да задовољи локалне/регионалне/националне потребе идентификације и да интегрише постојеће услуге успостављањем односа сарадње са локалним/регионалним/националним актерима: локалном/регионалном/националном заједницом, јавним институцијама, локалним/регионалним јавним властима/националним, партнерствима са организацијама из других земаља, придруживање мрежама које промовишу друштвене интересе и праксе.

Промоција и обука локалних/регионалних/националних заједница:

Имплементација програма и јавних акција за информисање и подизање свијести заједница.

<https://atelierafarfrontiere.ro>

<https://www.facebook.com/atelierafarfrontiere>

<https://www.instagram.com/atelierafarfrontiere>

<https://www.educlick.ro>

<https://remesh.ro>

<https://bio-co.ro>

<https://atelierafarfrontiere.ro/logietic>

Извор фотографија: <https://atelierefarafrofrontiere.ro/>

Ability Hub – Мјесто гдје се вјештине и професионални учинак сусрећу и сарађују без препрека

Регија/држава: Румунија
Локална заједница: Букурешт
Број становника: 217.367
Број друштвених предузећа: 14

Друштвено предузеће: Удружење Ability Hub
Датум оснивања: 2013.
Дјелатност: Удружење Ability Hub развија систем за идентификацију, процјену и интеграцију особа са инвалидитетом како би се побољшао њихов приступ запошљавању

Удружење **Ability Hub** је група субјеката која окупља Заштићене јединице, компаније, удружења и друге организације које дјелују у сектору Социјалне економије у Румунији. Удружење је једина организација овлаштена да посредује у услугама и производима свих Заштићених јединица у Румунији, чиме постаје почасни члан и координатор невладиног сегмента **PASRO** (Пословна асоцијација за друштвено предузетништво у Румунији) од 2021. године. Основана 2013. године, њен примарни циљ је да подржи професионалну интеграцију особа са инвалидитетом, чиме доприноси смањењу њихове дискриминације на тржишту рада. Од свог оснивања, група се развила у кључног партнера у промоцији инклузије особа са инвалидитетом на румунском тржишту рада кроз различите иницијативе и сарадње.

Ability Hub има за циљ да постане национални лидер у евалуацији, обуци и вођењу угрожених појединаца на тржишту рада. Сарађује са различитим партнерима како би постигло своје циљеве социјалне и професионалне интеграције особа са инвалидитетом, укључујући организације у сектору Социјалне економије и компаније које подржавају запошљавање угрожених група. Један од њених најзначајнијих партнера је **RoboHub**, Центар изврсности признат за промоцију нових технологија. Заједно су покренули иновативне програме обуке у области вјештачке интелигенције (**AI**) за особе са инвалидитетом. Овај партнерски однос има за циљ да трансформише начин на који ова заједница ступа у интеракцију са новим технологијама и повећа њихове шансе за интеграцију на тржишту рада у контексту убрзаног развоја **AI**, припремајући циљну групу да постане тренер у овој области, отварајући тако “врата” ка могућностима високих квалификација у овом новооткривеном сектору.

RoboHub и **Ability Hub** ће понудити курсеве са наставним планом прилагођеним специфичним потребама учесника, покривајући широк спектар тема од основа **AI** до практичне примјене нових технологија. Ови курсеви су осмишљени да буду доступни и занимљиви за појединце са различитим типовима инвалидитета, пружајући нове професионалне перспективе и доприносећи постизању Циљева одрживог развоја Уједињених нација (**SDGs**), посебно Циља 8, који промовише инклузиван и одржив економски раст, запошљавање и достојанствен рад за све. Ова партнерства су од суштинског значаја за развој и имплементацију иницијатива за интеграцију на тржишту рада за особе са инвалидитетом.

Потребни ресурси:

Почетно финансирање: Капитал за оснивање друштвеног предузећа и покривање почетних трошкова, укључујући уређење објекта, почетне плате и оперативне трошкове;

Тренутно финансирање: Бесповратна средства (већ добијена из разних пројеката), средства од спонзорстава, економских активности и јавних пројеката, грантови;

Људски ресурси: Административна и менаџерска подршка за свакодневно функционисање удружења, квалификовано особље за савјетовање и посредовање на тржишту рада, стручњаци или тренери за развој вјештина у различитим областима и пројектни стручњаци.

Програми социјалне интеграције: Поновни улазак на тржиште рада, социо-професионално праћење, постпрограмско праћење уз индивидуално савјетовање запосленог и њиховог новог послодавца до 6 мјесеци, подршка послодавцима олакшавањем интеграције нових запослених кроз савјетовање, обуку и менторство за техничко и особље људских ресурса, услуге запошљавања (информације, савјетовање и посредовање на румунском тржишту рада), акредитоване од стране Општинске агенције за запошљавање у Букурешту, укључујући иницијалну и периодичну процјену професионалних и преносивих вјештина, психолошку процјену (сертификовано тестирање), тестирање професионалних амбиција и савјетовање у вези са каријером.

Укључивање заједнице: Иницијативе за промовисање интеграције угрожених појединаца на тржиште рада, унапређење односа у заједници и подизање свијести о предностима запошљавања особа са инвалидитетом; Иницијативе за промовисање принципа одрживог развоја, друштвене једнакости, једнаких могућности, праведније расподјеле ресурса, колективне и индивидуалне одговорности, социјалне и циркуларне економије; Иницијативе за подршку угроженим појединцима; Волонтирање.

Потенцијал за трансфер:

Да би се овај модел поновио у другим земљама Дунавске регије, први корак је његово прилагођавање локалном законодавству и политикама у вези са правима особа са инвалидитетом, на основу темељног разумијевања закона. Други корак укључује стварање мреже партнерстава са локалним субјектима фокусираним на интеграцију угрожених појединаца, као што су заштићене јединице, компаније, удружења и организације у сектору социјалне економије. Трећи корак је развој прилагођених програма обуке и наставних планова и програма који се баве потребама локалног тржишта и који су доступни појединцима са различитим инвалидитетом. Поред тога, имплементација система евалуације и подршке је кључна за идентификацију, процјену, савјетовање и интеграцију особа са инвалидитетом, пружајући дугорочну подршку њиховој спремности на тржишту рада. Коначно, промовисање једнаких могућности и борба против дискриминације треба да остану централни у овом моделу, подржани кампањама подизања свијести и политикама које подстичу социјалну инклузију.

<https://abilityhub.ro>

<https://www.facebook.com/abilityhub.ro/>

<https://www.linkedin.com/company/abilityhub-romania/?originalSubdomain=ro>

Извор фотографија: <https://abilityhub.ro>

Atelierul de Panza – Друштвено предузеће за људе и животну средину

Регија/држава: Румунија
Локална заједница: Букурешт
Број становника: 217.367
Број друштвених предузећа: 14

Друштвено предузеће: Atelierul de Panza
Датум оснивања: 2009.
Дјелатност: Производња памучних кеса и других производа од вишекратних текстилних материјала и рециклажа

Atelierul de Panza је једна од иницијатива социјалне економије удружења **Viitor Plus**. Ово предузеће је настало из жеље да допринесе проналажењу еколошки прихватљивих рјешења за замјену класичних пластичних кеса за једнократну употребу, које престављају главног загађивача и има двије мисије. Њихова еколошка мисија је смањење потрошње пластике, а у том циљу, **Atelierul de Panza** нуди потрошачима еко-алтернативу - платнену торбу. Поред тога, компанија тежи да постане промотер циркуларне економије рециклажом текстилних остатака из већих предузећа и од рециклираног картона, користећи их као сировину у процесу производње. Друштвено предузеће подржава локалну економију, купујући искључиво од локалних добављача и производећи одрживо (без стварања отпада), истовремено пружајући радна мјеста угроженим особама, посебно особама са инвалидитетом.

Atelierul de Panza има и социјалну мисију запошљавања особа са инвалидитетом, које се суочавају са стопом незапослености од 90%. Компанија обезбјеђује сигурно радно окружење које подиже њихово самопоуздање и самопоштовање, док их подржава у поновном укључивању на тржиште рада након несрећа или озбиљних здравствених проблема. Као заштићена јединица, више од 50% запослених су особе са инвалидитетом, што омогућава компанијама да купују њихове производе користећи половину фонда за порез на инвалидност.

Флексибилност и прилагодљивост понуђених модела, кратак рок израде, одлична комуникација са клијентима и високи стандарди квалитета допринијели су томе да **Atelierul de Panza** оствари профитабилна партнерства, да смањи, чак и минимално, утицај пластичних кеса на загађење и да створи нова радна мјеста за особе са инвалидитетом или другим социјалним проблемима.

Једно важно партнерство које треба споменути је са ланцем продавница IKEA, гдје **Atelierul de Panza** обезбјеђује услуге шивења на двије локације у Букурешту.

Још једна значајна услуга коју нуди **Atelierul de Panza** је радионица сликања на платненим торбама. Поред стручног вођења, учесницима су на располагању сви потребни материјали: потрошни материјали, боје на воденој бази или маркери за текстил, како би торбе које осликате постали трајни додаток. Ова услуга помаже **Atelierul de Panza** да оствари партнерства са различитим компанијама које својим запосленима желе да понуде рекреативне или тим билдинг активности, као и са образовним установама како би дјеци омогућили „другачије“ поподне.

Потребни ресурси:

Почетно финансирање: Капитал за оснивање друштвеног предузећа и покривање почетних трошкова; Тренутно финансирање: Бесповратна средства (већ обезбјеђена из различитих пројеката), средства од спонзорства, економских активности и јавних пројеката и грантова;

Људски ресурси: Административна и менаџерска подршка, стручњаци или тренери, пројектни стручњаци, маркетинг, дигитални маркетинг, зелени маркетинг и стручњаци за продају, ИТ стручњаци;

Програми социјалне интеграције: Поновно укључивање на тржиште рада, социо-професионално праћење, подршка послодавцима у интеграцији нових запослених кроз савјетовање, обуку и менторство за техничко и кадровско особље, услуге запошљавања, психолошка процјена, тестирање професионалних аспирација и каријерно савјетовање;

Ангажовање заједнице: Иницијативе за промоцију интеграције угрожених особа на тржиште рада, побољшање односа у заједници и подизање свијести о предностима запошљавања особа са инвалидитетом и других социјалних проблема; Иницијативе за промоцију принципа одрживог развоја, социјалног предузетништва, еколошког образовања, социјалне правде, једнаких могућности, правичније расподјеле ресурса, колективне и индивидуалне одговорности, социјалне и циркуларне економије; Иницијатива за подршку угроженим особама; Волонтирање.

Потенцијал за трансфер:

Да би се овај модел примијенио у другим земљама Дунавске регије, прије свега, потребно је идентификовати потребе и могућности на локалном тржишту за одрживе производе и вишекратне материјале. Након тога је потребно спровести анализу тржишта како би се разумјела постојећа понуда и идентификовале тачке кроз које се производи могу разликовати од конкуренције (анализа конкуренције). Други корак би требао бити идентификација и сарадња са непрофитним организацијама које подржавају особе из рањивих категорија, укључујући особе са инвалидитетом или друге угрожене групе. Такође, потребно је запослити и обучити раднике из рањивих група кроз специфичне програме обуке како би им се омогућиле потребне вјештине за производњу текстила. Трећи корак би требао бити идентификација добављача одрживих (еколошких) материјала, као што су органски памук или други еколошки текстили, па чак и добављача текстилних остатака и рециклираног картона за поновну употребу. Обезбјеђивање финансирања путем грантова, донација или партнерстава са националним и међународним организацијама које подржавају друштвено предузетништво такође је важан корак у репликацији овог модела најбоље праксе у другим земљама. Примјена пословног модела који приоритет даје друштвеном утицају и одрживости, а не само профиту, такође је од суштинске важности, и социјални циљеви морају бити јасно интегрисани у пословну стратегију. Успостављање конкурентних цијена које покривају трошкове и привлачне су за потрошаче такође је значајан корак у овом контексту.

Локално брендирање и кампање подизања свијести требало би спровести како би се промовисале друштвене и еколошке предности производа, привукли потрошачи који су усмјерени на одрживост и прилагодио бренд локалној култури и вриједностима, истовремено одржавајући конзистентност са глобалним вриједностима *Atelierul de Panza*. Креирање приручника и водича који документују производни процес, обуку и управљање, олакшава репликацију модела на другим локацијама, као и развој међународних партнерстава за размјену најбољих пракси и проширење модела. Примјена система евалуације за праћење и извјештавање о утицају пословања на локалне заједнице и животну средину подједнако је важна као и прикупљање повратних информација од запослених, купаца и партнера како би се подржао континуирани напредак. Обезбјеђивање усаглашености са прописима о раду, законима о заштити животне средине и прилагођавање локалним културним нормама такође су важни за успјешну репликацију оваквог модела.

<https://atelieruldepanza.ro/ateliere-de-pictura-pe-sacose>
[https://www.instagram.com/atelierul de panza](https://www.instagram.com/atelierul_de_panza)

<https://www.facebook.com/atelieruldepanza>

Вриједност са перцепцијом

Регија/држава:	Мађарска	
Локална заједница:	Комárom, округ Комárom-Esztergom	
Број становника:	20.000	
Друштвено предузеће:	Кеменце традиционално гастро-културно удружење за развој заједнице	
Датум оснивања:	2016.	
Дјелатност:	Пољопривредна дјелатност, друштвена пољопривреда	

Удружење се налази у **Szöny**-ју, (некада независном) дијелу **Комáromа**, тако да се његов утицај првенствено осјећа у локалној заједници.

Рад **Кеменце** интегрисаног центра за дневни боравак и становање уз подршку за особе са инвалидитетом, са припадајућим пакетом услуга, заштићеним запошљавањем и статусом запослења у јавном сектору.

Традиционално гастро-културно и друштвено развојно удружење **Кеменце** основано је 2016. године. Од свог оснивања, Удружење обухвата све шири слој друштва, од предшколаца до старијих особа. Удружење тренутно нуди гастрономска, културна окупљања и окупљања за изградњу заједнице, као и умјетничку терапију и активности одрживе пољопривреде, фокусирајући се на стварање могућности за све.

Друштвена фарма коју води Удружење функционише као „комплементарни“ сегмент националне економије, фокусирајући се на социјалну инклузију, једнаке могућности и еколошку одрживост. Ове друштвено-економске активности захтевају дугорочну сарадњу између актера. Сарадња је заснована на заједничким интересима и стварању могућности запошљавања и прихода за „неконкурентне“ групе. **Кеменце** представља добру праксу која с једне стране помаже интеграцији одређених чланова циљне групе (особе са инвалидитетом, бескућници, зависници, итд.) на тржиште рада. С друге стране, континуирано сарађује као друштвено предузеће са јединицама локалне самоуправе, великим компанијама, неформалним заједницама и тако даље. У оквиру пољопривредних дјелатности у производњи и преради, организација запошљава угрожене категорије становништва, лица смањене радне способности, лица у систему дјечије заштите, ђаке васпитно-поправних установа, осуђена лица и избјегла лица. Стога је **Кеменце** интегрисана дневна установа и смјештај за угрожене групе са припадајућим пакетом услуга.

Поред наведеног, удружење је покренуло програм социјалног (субвенционисаног) становања како би ублажило стамбене изазове са којима се сусрећу особе у неповољном положају које раде у организацији. У оквиру својих друштвених активности, Удружење Кеменце је такође активно укључено у низ статутарних основних задатака општине, које дјелимично или у потпуности финансира општина. Такви задаци обухватају, на примјер: модел јавног програма запошљавања, спасавање хране, одрживо функционисање удружења, индивидуалну подршку рехабилитационом запошљавању радника смањене радне способности, итд. НВО активно учествује (кроз обезбјеђивање сопствених програма за подизање свијести и културних програма) у општинским и окружним догађајима, као кључни партнер општине.

Потребни ресурси:

Финансирање:

- тендери, грантови, донације
- партнерски уговори
- учење одраслих (углавном обука вјештина)
- савјети о друштвеној одговорности
- организациони менторинг
- савјетовање о одрживости
- сертификовано акредитовање осталих услуга које се нуде компанијама, организацијама, институцијама и особама

Људски ресурси:

- 2 главна лидера (предсједник и финансијски директор);
- најмање 4 особе задужене за администрацију и особе које ће управљати приједлозима/пројектима;
- 20 до 25 запослених из категорије лица која су у неповољном садржају (различити послови, нивои задужења и задатака, у зависности од вјештина);
- неограничен број волонтера;
- корпоративни, државни и цивилни партнери

Потенцијал за трансфер:

Добру праксу је лако прилагодити другим земљама и регионима, под условом да су испуњени сљедећи критеријуми:

- давно основана НВО која је утемељена у локалној заједници и, као друштвено предузеће, блиско сарађује са јединицама локалне самоуправе и предузећима;
- континуирано праћење локалне потребе и могућности за инструменте локалне и националне политике помоћи;
- запошљавање стручњака који могу ефикасно да организују основне пољопривредне послове, с обзиром на расположиве вјештине људских ресурса;
- организација се обавезује да поред рада друштвеног газдинства пружа и друге услуге (развој, становање уз подршку, итд.) члановима циљне групе у неповољном положају и спољним партнерима (образовање одраслих, савјетовање, менторство итд.);
- задобијање повјерење локалне заједнице захваљујући транспарентном и кредибилном дјеловању;
- мјери и саопштава свој друштвени и еколошки (позитиван) утицај;
- учествује у мрежама и заједницама за размјену знања.

www.kemence-egyesulet.hu www.szocialisfarm.hu релевантан као предсједник удружења је и потпредсједник Мађарског удружења друштвених газдинстава.

Извор фотографија: <https://www.facebook.com/people/Kemence-Egyes%C3%BClet/100064845512357/>

Спољно окружење социјалних услуга

Регија/држава:
Локална заједница:
Број становника:

Мађарска
Kiskőrös, округ Bács-Kiskun
14.000

Друштвено предузеће:
Датум оснивања:
Дјелатност:

Интегрисана социјална установа Филадельфија
2009.
Аутсорсинг општински друштвени послови

Мађарска баптистичка црква Филадельфија интегрисана социјална установа.

Интегрисана социјална установа Филадельфија развила је веома ефикасно партнерство са локалном општином тако што је у потпуности преузела један од својих законски дефинисаних статутарних задатака. Кроз ову сарадњу, институција сада управља и континуирано испуњава основне социјалне услуге за које их је општина ангажовала. Овај јединствени модел не само да побољшава квалитет и досљедност њега, већ и пружа општини поузданог, професионалног партнера за рјешавање друштвених потреба заједнице.

Кључне услуге које пружа установа обухватају дневни боравак за особе са инвалидитетом, услуге подршке, помоћ у кући, дневни боравак за старије особе, социјално угоститељство и услуге чувања домаћинства. Ове услуге обезбјеђују да угрожене популације, укључујући старије особе и особе са инвалидитетом, добију персонализовану и сталну подршку која задовољава њихове специфичне потребе.

Поред ових основних услуга, Интегрисана социјална установа Филадельфија нуди смјештај за старије особе и пружа низ додатних социјалних услуга. То укључује Клуб сениора, који нуди друштвени ангажман и активности за старије особе; услуге помоћи у кући, осигуравајући да особе са ограниченом покретљивошћу или мрежама подршке могу наставити да живе самостално и Завод за дневни боравак за особе са инвалидитетом, који обезбјеђује његу и активности за особе са инвалидитетом у безбједном, његованом окружењу. Установа такође води социјално угоститељство и службу подршке како би се осигурало да за оне којима је потребна, њега буде свеобухватна и прилагођена њиховој животној ситуацији.

Ово иновативно партнерство између институције и општине је примјер најбоље праксе, примјер како се социјалне услуге могу ефикасно пренијети специјализованим организацијама. То не само да побољшава ефикасност пружања услуга, већ и јача укупни оквир социјалне подршке унутар заједнице.

Потребни ресурси:

Рад центра подржава Баптистичка црква. Општински задаци се у потпуности финансирају трансфером неких буџетских линија за рад општине на друштвено предузеће. Општина не даје додатна средства за рад центра.

Потребни људски ресурси зависе од броја корисника услуга, што је варијабилни индикатор. Минимални ресурси потребни за пружање институционалне његе (прописане законом) центар може да обезбиди континуирано, уз укључивање локалних партнера и стручњака.

Потенцијал за трансфер:

Модел интегрисане социјалне институције Филадельфија може се успјешно примијенити у другим земљама дунавског региона због своје прилагодљиве структуре и фокуса на јавно-приватну сарадњу. Многе општине у региону суочавају се са сличним друштвеним изазовима, укључујући потребу за бригом о старима, услугама за особе са инвалидитетом и помоћи у кући. Бенефити се огледају у свему од ангажовања спољних сарадника до специјализованих организација. Овај модел омогућава ефикасније коришћење ресурса и обезбјеђује досљедно, висококвалитетно пружање услуга. Флексибилност модела омогућава прилагођавање различитим правним оквирима и локалним потребама, нудећи исплативо и скалабилно рјешење за побољшање пружања социјалних услуга широм регије.

www.filadelfia.baptist.hu

Извор фотографија: <https://www.facebook.com/MBEFiladelfia/>

Békési друштвена задруга

Регија/држава:
Локална заједница:
Број становника:

Мађарска
Békés, округ Békés
18.000

Друштвено предузеће:
Датум оснивања:
Дјелатност:

Békés Економска и услужна друштвена задруга
2014.
Отварање нових радних мјеста у насељу прерадом поврћа
произведеног у јавном запошљавању

Економску и услужну друштвену задругу **Békés** је основала 2014. године општина Града **Békés** заједно са 16 физичких лица са циљем отварања нових радних мјеста у насељу прерадом поврћа произведеног у јавном запошљавању.

Задруга је 2016. године започела дјелатност производње спортске опреме у оквиру које се израђују мреже за спортску опрему (фудбалски голови) и различите заштитне мреже, углавном ручним радом. И поред поскупљења репроматеријала, дјелатност је у успону и тренутно обезбјеђује пуно радно вријеме за 8 људи.

Економски изазови посљедњих година не само да су отежали услове производње задруге већ су и значајно повећали њихове трошкове у погледу набавке сировина и трошкова транспорта. Управа је увела мјере енергетске ефикасности и успјешно аплицирала за Сложени енергетски програм. Планираном инвестицијом намјеравају да смање трошкове гријања локације за 50 одсто и планирају даљи технолошки развој у производњи. Од 12 запослених, 10 је задругара, па је запошљавање примарни циљ задруге.

Друштвена задруга **Békés** је задруга настала на основу јавног програма запошљавања. Основна сврха ових друштвених задруга је да помогну производима произведеним у оквиру локалног јавног програма запошљавања да дођу на тржиште и да омогуће људима који учествују у јавним програмима запошљавања да уђу на тржиште рада или да им обезбиједи додатни приход у sui generis правном статусу.

Дјелатност друштвене задруге, која послује већ 10 година, одличан је примјер сарадње општине и друштвеног предузећа, које својим здравим производима обезбјеђује радна мјеста, јача и храни локалну заједницу здравим производима, а својим производима направљеним „радним рукама“ доноси углед насељу на престижним спортским догађајима.

Погон за прераду се првенствено бави зимницом и припремом кромпира и лука за кување (чишћење, сјецкање). Четири особе су запослене на неодређено и стекле су одговарајућу квалификацију **OKJ**. Годишње се у погону преради 80-100 тона сировина, које се у цјелини испоручују градском јавном угоститељству и већим народним кухињама околних насеља. Воће са земљишта и башта општине се овдје, поступком без употребе конзерванса, прерађује на природан начин. Овако произведени сокови и џемови продају се дијелом у јавном угоститељству, дијелом у својим просторијама и на локалном тржишту. Задруга такође обавља послове по уговору у погону за прераду, производећи сокове за пиће од сопственог воћа и цвекле коју снабдијева локално становништво.

Потребни ресурси: Интервенција националне комплексне политике која комбинује јавне програме запошљавања и развој друштвених предузећа (Фокус програм) како би се истовремено ухватила у коштац са незапосленошћу и локалним економским развојем.

- Друштвено посвећен менаџер: жели да запосли особе у неповољном положају и ријеши локалне проблеме.
- Мотивисан и посвећен тим који је у стању да се фокусира и на пословне и на друштвене елементе друштвене задруге.
- Менаџер или тим морају имати пословну способност и мрежу која се користи за развој предузећа.
- Посвећена локална општина и градоначелник који разумије да је друштвена задруга са својим друштвеним и пословним фокусом у стању да пружа јавне услуге локалним заједницама и истовремено проналази пословне активности које доносе приход.

Потенцијал за трансфер:

Добра сарадња јединица локалне самоуправе и друштвеног предузећа. Општина не треба да буде само номинални члан задруге, већ и активни партнер који може да капитализује синергију између друштвених задруга у активностима локалне општине. На примјер, производе обезбјеђене јавним запошљавањем задруга би могла да продаје (купује испод тржишне цијене, али изнад набавне цијене).

Извор фотографија: **Békési Social Cooperative**

Општинско друштвено предузеће као инструмент

Регија/држава:	Банска Бистрица/Словачка
Локална заједница:	Округ Жарновица, село Horne Hámre
Број становника:	Horne Hámre – 610; Жарновица – 24.668
Број друштвених предузећа:	Horne Hámre -1; Жарновица - 6

Друштвено предузеће:	Sociálny podnik, s.r.o. (Друштвено предузеће, доо)
Датум оснивања:	2022.
Дјелатност:	Одржавање општинске имовине и пружање свеобухватних општинских услуга које укључују одржавање путева, грађевинске радове, одржавање јавних простора, сакупљање отпада, радове на чишћењу и услуге подршке за локално становнике, посебно старије особе

Sociálny podnik, s.r.o. је такозвано општинско друштвено предузеће, што значи да друштвено предузеће оснива и контролише општина. Власнички удио општине у овом случају је 100%. Ова врста општинских друштвених предузећа је прилично уобичајена у Словачкој. Кроз друштвено предузеће, локалне општине обезбеђују обављање неких својих задатака (нпр. љетно и зимско одржавање локалних путева). Додатна вриједност општинског друштвеног предузећа је његова оријентација ка запошљавању људи са територије општине, тако да, поред обављања специфичних услуга, општина подржава и запошљавање мјештана, посебно оних који су далеко од тржишта рада. Општина **Horné Hámre** није изузетак.

Мотивација општине је била да повећа запошљавање локалног становништва и да преузме неке од активности општине. Међутим, у случају малих општина, као што је **Horné Hámre** општина није у могућности да попуни капацитете друштвеног предузећа, јер опсег уговора које таква општина може да обезбиди није довољан. Такође је уобичајена пракса да сусједне општине покрећу друштвена предузећа са идентичним или сличним пословним плановима, услед чега ниједно од ових друштвених предузећа није у могућности да обезбиди довољан број уговора и сва пропадну.

Примјер добре праксе коју нуди **Sociálny podnik, s.r.o.** је да је општина **Horné Hámre** успоставила сарадњу са сусједним општинама, тачније општинама **Župkov** (број становника 851), **Hrabičov** (број становника 553) и **Kľak** (број становника 170). Овим су сви неадминистративни послови локалне општине пребачени на друштвено предузеће; општинско предузеће је стога одговорно за управљање постројењима за пречишћавање отпадних вода, одржавање путева, чишћење ровова, одржавање локалног зеленила, итд. Друштвено предузеће такође пружа услуге припреме и подршке културних догађаја у општинама (нпр. постављање тезги, чишћење јавних површина након догађаја, итд.). Недавно је друштвено предузеће такође почело да управља локалним гробљима и нуди грађанима услуге као што је копање гробова итд. Друштвено предузеће је на дан 31.12.2023. запошљавало 10 радника, од којих су сви у неповољном положају због здравственог инвалидитета.

Друштвено предузеће је у 2023. години примило уплате за своје услуге у износу од 103.500 евра. Укупан приход предузећа у 2023. години износио је 198.880 евра.

Потребни ресурси: Ради се о типу друштвеног предузећа за радну интеграцију (тзв. **WISE**). Кључни услов за функционисање овог типа друштвеног предузећа је приступ субвенцијама за запошљавање особа у неповољном положају. У случају **Socialny podnik, s.r.o.** субвенција зарада у 2023. години износила је до 58% свих трошкова зарада. Без ове субвенције, рад друштвеног предузећа не би био могућ.

Техничка опремљеност и административни и координациони објекти су такође важни за обављање дјелатности друштвеног предузећа. Међутим, ово је неопходно за сваку врсту предузећа.

Техничка опремљеност (у смислу приступа машинама и опреми) одређује обим активности које се спроводе; што је боље технички опремљена, друштвено предузеће може да пружи више услуга. Међутим, многе активности које се нуде могу се извести и са једноставним и јефтиним алатима као што су лопате итд. Активности предузећа **Socialny podnik, s.r.o.** организује једна особа.

Потенцијал за трансфер:

Главна додатна вриједност предузећа **Socialny podnik, s.r.o.** је њен фокус на међуопштинску сарадњу, што није уобичајено у Словачкој. Укључивање неколико општина осигурава дугорочну одрживост друштвеног предузећа; општине које су укључене у могућности су да, захваљујући друштвеном предузећу, пруже услуге које би иначе могле да пруже само уз велике потешкоће, ако би уопште могле. Друштвено предузеће такође запошљава људе из свих укључених општина.

Модел „општинског друштвеног предузећа“ може бити инспирација за друге земље у Дунавској регији. У Словачкој је дефинисан у Закону о социјалној економији и друштвеним предузећима и нуди модел за пружање услуга које би мале општине тешко могле да пруже.

Јединствена карактеристика **Socialny podnik, s.r.o.** је њена оријентација ка пружању услуга у микрорегиону и јачању међуопштинске сарадње, што је посебно важно за мале општине.

www.hornehamre.sk

Примјена друштвене димензије

Регија/држава:

Регија Прешов/Словачка

Прешовска самоуправна област је једна од осам самоуправних области у Словачкој. Састоји се од 13 округа, од којих је 9 класификовано као најнеразвијеније (у Словачкој постоји 19 таквих округа). У поређењу са остатком Словачке, регион Прешов карактерише, између осталог, висока стопа незапослености, висок ризик од сиромаштва и лоша саобраћајна инфраструктура. Карактеристика региона је велики број општина са до 500 становника (ово су општине које често не испуњавају ни основне надлежности). Такође постоји велика концентрација маргинализованих ромских заједница у региону, гдје људи живе у веома лошим условима и суочавају се са екстремним нивоима међугенерациског сиромаштва.

Регионалне самоуправе имају широк спектар надлежности које се остварују и кроз велика инфраструктурна улагања. Регионална власт стога често наступа као инвеститор и бира добављаче услуга, добара или радова, у складу са правилима Закона о јавним набавкама.

Европско законодавство о јавним набавкама прецизира посебне инструменте за ширу примјену друштвених и еколошких критеријума при избору извођача. Иако су ови чланови транспоновани у национално законодавство, најнижа цијена се и даље доживљава као једини и најчешће примјењивани критеријум за избор добављача. Јавне набавке у Словачкој се доживљавају као веома сложена и ризична тема, подложна помној контроли, а чак и мале грешке подлијежу високим финансијским казнама. Наручиоци се стога труде да критеријуми за избор буду што једноставнији и лакши за процјену, а потенцијална додата вриједност у друштвеном или еколошком пољу се игнорише.

Канцеларија Прешовске самоуправе покушава да промијени ову праксу од 2022. године и, с обзиром на тешку друштвену ситуацију у региону, почиње да води рачуна и о социјалним аспектима куповине коју обавља.

Недавно је више пута спроводила поступке јавних набавки у којима су међу критеријумима за избор примијењени социјални аспекти. То нарочито укључује обавезно запошљавање људи удаљених од тржишта рада. У пракси, то значи да само извођачи који се обавезују да ће запослити Х број лица у неповољном положају на тржишту рада у унапријед одређеном обиму приликом обезбјеђивања уговора могу да конкуришу за уговор.

Зато је Канцеларија Прешовске самоуправе, тачније Одјељење за регионални развој, успоставила неформалну сарадњу са низом друштвених предузећа која су на различите начине посвећена унапређењу запошљавања угрожених група.

Главни задатак Канцеларије Прешовске самоуправе је да повеже потенцијалне извођаче (комерцијална предузећа која конкуришу за уговор) и друштвена предузећа. Ако привредно предузеће добије уговор из Прешовског региона, оно почиње сарадњу са друштвеним предузећем и обезбјеђује потребан број запослених у неповољном положају.

У неким случајевима комерцијална предузећа плаћају услуге друштвеног предузећа, у другим друштвена предузећа ову услугу пружају бесплатно. Због недостатка расположиве радне снаге на словачком тржишту

рада, у 2023. години забиљежени су случајеви када су се комерцијалне компаније обраћале друштвеним предузећима са захтјевом да обезбиједи раднике мимо уговора који се обављају за општину. Међутим, повезивање друштвених предузећа са привредним предузећима било је могуће само захваљујући иницијативи Прешовске регије.

Једно од укључених друштвених предузећа – непрофитна „*Človek v ohrazení*“ (која нема статус регистрованог друштвеног предузећа и промовише запошљавање кроз пружање услуга запошљавања) је 2023. године, захваљујући описаној иницијативи, пласирало на тржиште рада 13 особа, од којих је већина била из маргинализованих ромских заједница без или са веома ограниченим радним искуством.

Извођачи се а priori не противе запошљавању ових људи, али истичу да их не могу пронаћи и да су често неспремни за обављање очекиваних активности.

Потребни ресурси:

За спровођење ове иницијативе нису потребна додатна финансијска средства. Основни услов за спровођење ове иницијативе је спремност и храброст људи који раде у јавној управи да превазиђу устаљене праксе и примијене иновативне праксе у бар неким од спроведених јавних набавки (социјални аспект се не примјењује на све јавне набавке). Такође је предуслов да бар дио особља буде отворен, вољан и способан да повеже потенцијалне извођаче са друштвеним предузећима и да то уради на транспарентан начин. Присуство друштвених предузећа у региону која су у стању да обезбиједи обуку и подршку запосленима у неповољном положају је такође предуслов. Иницијативу може да спроведе било који наручилац, али је лакше у случају када наручиоци који спроводе већи број набавки имају довољно интерних капацитета.

Потенцијал за трансфер:

Имплементација иницијативе заснива се на садржају европског законодавства о социјалним набавкама које промовише примјену социјалних аспеката у јавним набавкама. Слична иницијатива се стога може спровести у било којој држави чланици ЕУ, али инспирација може доћи из окружења у коме се иницијатива спроводи. Ово је земља и регија гдје примјена друштвених аспеката није уобичајена и мора се суочити са многим погрешним тумачењима о незаконитости таквих пракси.

Оно што посебно инспирише јесте чињеница да се сличне иницијативе могу успјешно реализовати и у срединама гдје то није уобичајено; једини услов је индивидуална посвећеност.

Куповина хране од локалних друштвених предузећа микрорегионалне сарадње

Регија/држава:

Банска Бистрица/Словачка

Самоуправна регија Банска Бистрица је једна од осам самоуправних регија у Словачкој. Састоји се од 13 округа, од којих су 4 класификована као најмање развијена (у Словачкој постоји 19 таквих округа). У поређењу са остатком Словачке, регион Банске Бистрице карактеришу, између осталог, значајни друштвено-економски диспаратети између појединих округа, најбрже старење становништва, велики одлив мозгова и лоша саобраћајна инфраструктура, посебно у јужним окрузима регије, који су дуго били међу најсиромашнијим у Словачкој. Међутим, ови окрузи су, апсурдно, били међу најбогатијим у прошлости и били су познати по високој пољопривредној производњи.

Развојна агенција самоуправног региона Банска Бистрица под називом „*Dobrý kraj*“ (*“Good Region”*), Банска Бистрица, основана је 2018. године.

Списак 15 друштвених предузећа из региона Банске Бистрице активних у сектору производње хране.

Школске мензе и установе социјалне заштите које оснивају самоуправни региони су важни купци хране. Ништа другачије није ни у самоуправном региону Банске Бистрице. Оснивачи су 48 угоститељских објеката (школских менза и установа социјалне заштите), који заједно откупљују више од 4.440 тона хране сваке године. Њихова набавка је предмет јавне набавке, која најчешће поштује један критеријум, а то је најнижа цијена.

У недостатку других критеријума за одабир, кухиње често добијају храну лошијег квалитета или храну произведену у иностранству, чија куповина представља непотребно повећање карбонског отиска и не доноси никакву економску корист регији.

Самоуправна регија Банска Бистрица, преко своје развојне агенције Good Region, креирао модел којим јача куповину локалне хране, што несумњиво има позитиван утицај на подршку локалној привреди.

Модел користи могућности Закона 343/2015 Coll. о јавним набавкама за набавку добара и услуга од стране регистрованих друштвених предузећа, за које закон нуди спровођење тзв. резервисаних уговора. У пракси, ова опција значи да понуду могу да поднесу само добављачи који имају статус регистрованог друштвеног предузећа или заштићене радионице, односно добављачи чије активности и акценат на запошљавању људи далеко од тржишта рада такође доносе позитиван друштвени утицај на друштво.

Међутим, пољопривреда и производња хране још увијек нису широко распрострањене пословне активности међу регистрованим друштвеним предузећима у Словачкој. Регија Банске Бистрице је, преко своје развојне агенције, спроводила активности у циљу подстицања постојећих регистрованих друштвених предузећа у региону да прошире свој обим пословања на пољопривредну или прехранбену производњу. Особље развојне агенције је такође тражило пољопривредна и прехранбена предузећа која

испуњавају принципе и етос друштвеног предузетништва и настојало да их инспирише да се пријаве за статус регистрованог друштвеног предузећа код Министарства за рад, социјална питања и породицу.

Енергија је такође била потребна за подизање свијести школа и установа социјалне заштите које купују храну, посебно 47 организација које су потенцијални купци.

Тренутно је укључено око 15 добављача (регистрована друштвена предузећа типа радне интеграције). Добављачи нуде спектар основних категорија хране и њихови производи се купују кроз динамички систем набавке. Воће и поврће (не егзотично), кромпир, говедина, свињетина, млијеко и млијечни производи и јаја су доступни за куповину на локалном нивоу у мэнзама под одговорношћу оснивача **ББСК**-а.

Позитиван екстерни ефекат цијеле иницијативе је стварање 19 нових локалних радних мјеста која су створена као резултат иницијативе.

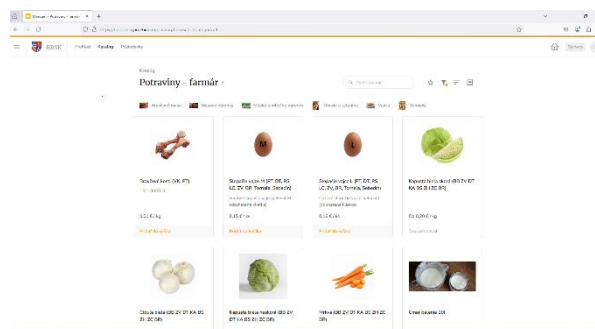
Потребни ресурси:

Иницијатива не би била могућа без људских капацитета који су уложени у а)информативну кампању упућену мэнзама које купују храну, б)подршку локалним произвођачима хране који су се трансформисали у друштвено предузеће, ц)умрежавање између произвођача хране и потенцијалних купаца. За одржавање функционалног модела потребан је најмање један стручњак са пуним радним временом.

Потенцијал за трансфер:

Иницијатива нуди функционални модел, који се спроводи на регионалном нивоу, који нуди подршку локалној производњи хране и стабилизацију друштвених предузећа из региона који се баве пољопривредом и запошљавају особе у неповољном положају на тржишту рада.

<https://www.uvo.gov.sk/vestnik-a-registre/vestnik/oznamenie/detail/519846>

Пионирске друштвене промјене: заједнички напори Хумана Нове и јединица локалне самоуправе

Регија/држава: Међимурје/Хрватска
Локална заједница: Чаковец
Број становника: 27.266
Број друштвених предузећа: 10

Друштвено предузеће: Друштвена задруга Хумана Нова
Датум оснивања: 2011.

Хумана Нова је водећи хрватски примјер друштвеног предузећа за радну интеграцију. Запошљава особе са инвалидитетом и друге социјално искључене особе (од укупно 55 запослених, 33 су особе са инвалидитетом, а 20 долазе из маргинализованих група). Они производе нове, висококвалитетне и иновативне производе од одбаченог текстила, као и одрживе производе направљене од нових материјала. Хумана Нова се бави разним активностима, укључујући сакупљање текстила, продају носиве одјеће у њиховој продавници половних ствари, производњу крпа за индустријски сектор, филца за паковање и шивење производа од рециклираних или нових материјала (било локалних или еколошки сертификованих из других земаља, увијек поштујући принципе фер трговине). Такође организују кампање сакупљања текстилног отпада и организују Креативне радионице о рециклажи текстила.

Хумана Нова је успоставила пословну сарадњу са Градом Загребом (главним градом Републике Хрватске, јединицом локалне самоуправе, а уједно и подручне управе на нивоу жупаније). Град Загреб спровео је отворени поступак јавне набавке за израду близу 30.000 застава, са циљем склапања оквирног споразума са три привредна субјекта на период од четири године. На тендеру су учествовала два привредна субјекта: Хумана Нова и Установа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом из Загреба. Са објема је потписан оквирни споразум на период од четири године. Након тога је отпочело међусобно такмичење. У овом случају, радило се о резервисаним уговорима. То значи да су засновани на процесу јавних набавки гдје је право учешћа резервисано за понуђаче по заштићеном програму запошљавања или само за понуђаче који запошљавају више од 50% особа са инвалидитетом у односу на укупан број запослених. Економска цијена није главни критеријум.

Кључни фактори које Хумана Нова сматра најважнијим за успјешан развој свог пословања су истрајност, посебно у тешким и неперспективним пословним временима, као и подршка појединих пословних партнера у виду кредита, аванса и сличне помоћи у изазовним ситуацијама. Штавише, Хумана Нова улаже велика средства у развој и квалитет својих производа и услуга, досљедно испоручујући производе изузетног квалитета који су направљени од најбољих материјала, одрживи и дуготрајни.

У Хрватској, укључујући и жупанију, не постоје развијене стратегије за подршку друштвеним предузећима.

Хумана Нова такође сарађује са локалним јавним властима по другим пословним питањима. На примјер, са Међимурском жупанијом сарађују не само на разним пројектима већ и кроз уговоре о пословној

сарадњи. У Хрватској је законски регулисано да уколико послодавац не запошљава прописани број особа са инвалидитетом, обавезу квотног запошљавања може испунити кроз замјенску квоту, на примјер, склапањем уговора о пословној сарадњи. Ова квота се може испунити набавком добара и услуга од заштитних и интегративних радионица, предузећа, задруга и удружења у којима више од половине радника чине особе са инвалидитетом, као и од samozапослених особа са инвалидитетом.

Поред тога, тренутно постоји велика могућност будуће сарадње у снабдијевању Међимурске жупаније производима за одрживи туризам, тачније за туристичке објекте унутар жупаније.

Потребни ресурси:

Оснивање и вођење Хумана Нове захтјева значајне финансијске и људске ресурсе. Почетни трошкови укључују закуп, адаптацију објекта, набавку опреме и машина, те почетног инвентара и материјала. Текући оперативни трошкови обухватају плате, одржавање објеката, сировине, маркетинг, транспорт и логистику и улагања у технологију и софтвер. Процијењени укупни финансијски трошкови износе око 900.000 евра годишње, покривајући и закуп и оперативне трошкове. Што се тиче људских ресурса, неопходан је разнолик тим, који се састоји од менаџмента, квалификоване радне снаге, социјалне подршке и оперативног особља.

Потенцијал за трансфер:

Хумана Нова модел друштвеног предузетништва, који се фокусира на интеграцију посла и поновну употребу текстила, нуди значајан потенцијал за трансфер у друге земље у Дунавској регији. Многе земље у Дунавској регији суочавају се са сличним друштвеним изазовима, укључујући високу стопу незапослености, посебно међу особама са инвалидитетом и маргинализованим заједницама. Хумана Нова модел може да одговори на ове изазове стварањем могућности запошљавања за ове групе. Дунавска регија се суочава са питањима животне средине које се односе на управљање отпадом. Фокус друштва Хумана Нова на рециклирању и поновној употреби текстила директно се бави овим проблемима, усклађујући се са директивама ЕУ о смањењу отпада и принципима циркуларне економије. Иако се срж модела Хумана Нова може користити и свугдје, мора се прилагодити локалном контексту. То укључује разумијевање специфичних потреба маргинализованих заједница у свакој земљи, као и потражње локалног тржишта за рециклираним производима. Хумана Нова је сада препозната као пожељан послодавац, познат по пружању изузетно подстицајног радног окружења. Усвајање овог модела могло би бити од велике користи за друге земље у Дунавској регији. Такође, стварање мреже сличних друштвених предузећа широм Дунавске регије могло би да побољша утицај модела. Ова мрежа би могла да олакша размјену најбољих пракси, заједничке маркетиншке напоре, па чак и аплицирање за заједничко финансирање. www.humananova.org

Извор фотографија: www.humananova.org

Сарадња града Крижевци и Хедона д.о.о. чоколаторије, друштвеног предузећа и интегративне радионице

Регија/држава:	Копривничко-крижевачка жупанија/ Хрватска	
Локална заједница: Број становника:	Крижевци 18.949	
Друштвено предузеће:	Хедона д.о.о. чоколаторија, друштвено предузеће и интегративна радионица	
Датум оснивања:	2013.	
Дјелатност:	Услуге производње чоколаде, шивења, паковања и штампања	

Хедона д.о.о. је основана у оквиру пројекта “Чоколаторија Крис” – Крижевачка чоколаторија, од стране Удружења особа са инвалидитетом Крижевци. Министарство рада и пензијског система је у децембру 2018. године донијело рјешење о оснивању интегративне радионице Хедона, једине у којој у комплетној производњи учествује особа са инвалидитетом. Хедона је своју причу започела у 60 квадратних метара и са 6 запослених, од којих су 4 била запослени са инвалидитетом. Данас се налазе на 200 квадратних метара са 47 запослених (од којих су 23 особе са инвалидитетом). Ово друштвено предузеће наглашава развојне потенцијале својих запослених реинвестирајући профит кроз образовање, развој и раст запослених. Хедона је од самог почетка имала подршку локалних и регионалних власти. Градоначелник града помогао им је да крену у реализацију своје идеје, а од тада их подржава и Град Крижевци. Просторије у којима послују су у власништву града и користе се по основу повлаштеног закупа. Град купује промотивне поклоне за своје партнере током цијеле године и на тај начин промовише Хедону и проширује њихово тржиште на основу репутације. Поред тога, град користи Хедонине услуге штампања, шивења и паковања за своје потребе. Хедона има добру сарадњу и са великим компанијама широм Хрватске, а сарадња са јавним институцијама и тијелима је олакшана углавном кроз модел замјенске квоте. Квотни послодавци су дужни да запосле особе са инвалидитетом на одговарајућем радном мјесту и под одговарајућим условима рада, у износу од 3% од укупног броја запослених. Ако организација не запошљава особе са инвалидитетом, једно од рјешења је склапање једног или више уговора о пословној сарадњи са организацијом у којој више од половине радника чине особе са инвалидитетом.

Хедона д.о.о. је стално ангажована у креативном и иновативном процесу. Користећи своје богате људске ресурсе, компанија континуирано развија нове и иновативне производе, пажљиво пратећи тренутно и потенцијално тржиште. На овај начин су проширили своје пословање са производње чоколаде на услуге штампања, шивења и паковања.

Потребни ресурси:

Трошкови обухватају закуп простора, индустријског објекта и његово одржавање, комуналије, логистику, обуку запослених, плате, сировине, маркетиншке активности итд. С обзиром на константан раст производње и уговарање нових послова, евидентна је потреба за проширењем. Стога, дугорочни планови укључују повећање радног простора изградњом сопственог објекта и запошљавањем још већег броја особа са инвалидитетом.

Потенцијал за трансфер:

Хедона, као друштвено предузеће и интегративна радионица, служи као добар примјер потенцијала за трансфер у друге земље у Дунавској регији. Са фокусом на пружање добрих могућности за угрожене групе, посебно особа са инвалидитетом, нуди увид у успјешан модел инклузије и пословања. Хедона се руководи основним принципима утицаја одговорног друштвеног предузетништва на друштво и животну средину: однос према запосленима, купцима и добављачима; однос са конкуренцијом; однос према околини; и однос са локалном заједницом.

www.hedona.hr

Извор фотографија: www.hedona.hr

Центар за помоћ у кући Међимурске жупаније и њихова сарадња са локалним властима

Регија/држава:	Међимурје/Хрватска
Локална заједница:	Чаковец
Број становника:	27.266
Број друштвених предузећа:	10

Друштвено предузеће:	Центар за помоћ у кући Међимурске жупаније
Датум оснивања:	2013.
Дјелатност:	Организација obroка, кућни послови, одржавање личне хигијене и испуњавање других дневних потреба старих лица и особа са инвалидитетом.

Центар је основан као резултат пројекта који је више пута пријављен и добио позитивну оцјену у оквиру Инструмента за претприступну помоћ (ИПА) 2012. године. Међимурје је тада било једина регија у Хрватској без развијених ванинституционалних услуга за старије особе. Кроз пројекат су набављена три возила за пружање услуга, основана установа и три клуба за старија лица (у Прелогу, Мурском Средишћу и Неделишћу). Током прве три године рада, **АЦТ** Група је била примарна покретачка снага, посебно у погледу финансирања, посјета институцијама и обезбјеђивања финансирања. Од 2016. године укључила се и Међимурска жупанија, то је партнерство које траје до данас.

Центар је успоставио партнерство са Међимурском жупанијом, једном од оснивача. Потписан је формални уговор између Центра и МЖ о заједничком финансирању иницијатива Центра за унапређење квалитета живота старијег и инвалидног становништва. Посљедњих година МЖ је великодушно дала укупно 258.366 евра за подршку активностима Центра.

Међимурска жупанија досљедно подстиче своје градове и општине да се активно укључе у рад Центра, идентификујући појединце у својим срединама којима је помоћ потребна и пружајући одговарајућу подршку.

Од свог оснивања, Центар је испунио двоструку мисију: да образује и запошљава геронтодомаћице, чиме доприноси смањењу незапослености и промовише социјално укључивање дуготрајно незапослених жена. Ове геронтодомаћице накнадно пружају услуге кућне његе заинтересованим појединцима, бавећи се потребама старијих и немоћних у локалној заједници. Спектар услуга Центра се стално ширио и укључивао припрему obroка, одржавање домаћинства, помоћ при одржавању личне хигијене и друге битне свакодневне послове.

Раст и развој Центра су олакшани значајним ангажовањем запослених и свеобухватним програмом информисања. Директне посјете социјалним установама и општинама биле су кључне у ширењу информација о услугама Центра.

Током времена, Центар је успоставио партнерства са пет општина у Међимурју (Шенковец, Мала Суботица, Прибиславец, Белица и Доња Дубрава). Ове општине сарађују са Центром на пружању кућне његе и топлих obroка појединцима који, према финансијским процјенама, нису у могућности да приуште

ове услуге, али су и даље у потреби. Посљедњих година Центар је доживио пораст броја корисника, и сви су добили неопходну његу. Упркос овом повећању, нови захтјеви за услугама се и даље јављају, наглашавајући растућу потражњу за понудом Центра. Тренутно, потреба за услугама кућне његе превазилази капацитете Центра.

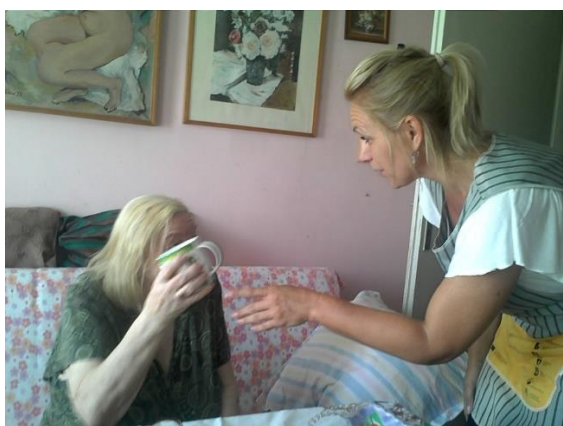
Потребни ресурси:

Оснивање и рад Центра захтјева значајне финансијске и људске ресурсе. Почетни трошкови укључују набавку возила, закупнину, трошкове обрачуна плата и друге опреме неопходне за свакодневно пословање. Цијене услуга утврђује надлежно министарство. Процењује се да ће укупни годишњи финансијски захтјеви бити око 100.000 евра, покривајући закупнину и оперативне трошкове. Што се тиче људских ресурса, потребан је разнолик тим који се састоји од менаџмента, квалификоване радне снаге, социјалне подршке и оперативног особља.

Потенцијал за трансфер:

Модел центра, као модел друштвеног предузетништва, фокусира се на интеграцију угрожених група у радну снагу и пружање услуга кућне његе. Нуди значајан потенцијал за трансфер у друге земље у Дунавској регији. Многе земље у Дунавској регији се суочавају са сличним друштвеним изазовима, укључујући велики број старијих људи, особа са инвалидитетом и других рањивих група. Овај модел може да одговори на изазове стварањем могућности запошљавања за угрожене групе и пружањем услуга кућне његе. Дунавска регија се суочава са проблемом великог броја старих људи који нису у стању да се брину о себи или немају чланове породице који би о њима бринули. Иако се срж модела центра може пренијети, потребно га је прилагодити локалном контексту. Ово укључује разумијевање специфичних потреба маргинализованих заједница у свакој земљи, као и локалне потражње. Центар још није препознат као пожељан послодавац, јер запошљава одређене групе људи са одређеним изазовима. Усвајање овог модела могло би бити од велике користи за друге земље у Дунавској регији. Поред тога, стварање мреже сличних друштвених предузећа широм Дунавске регије могло би да побољша утицај модела. Ова мрежа би могла да олакша размјену најбољих пракси, заједничке маркетиншке напоре, па чак и аплицирање за заједничко финансирање.

www.cpukmz.hr

Извор фотографија: www.cpukmz.hr

Обнова кућа као први корак ка социјалној инклузији

Регија/држава:	Јужночешки регион/Чешка Република
Локална заједница:	Чешке Будејовице
Број становника:	94.000
Број друштвених предузећа:	3 директно у граду и 2 на ширем подручју

Друштвено предузеће:	KABINET CB, Чешке Будејовице
Датум оснивања:	2020.
Дјелатност:	Центар за поновну употребу који се фокусира на прикупљање и рестаурацију намјештаја и малих кућанских апарата

Град Чешке Будејовице реализовао је пројекат чији је циљ окончање бескућништва, те несигурног и неадекватног становања кроз концепт Housing First. Овај концепт је креиран за људе којима је потребна интензивна социјална подршка да би могли да напусте своју незадовољавајућу ситуацију. Међу циљним групама, пројекат помаже бескућницима са тешким менталним обољењима, зависношћу од алкохола или дрога. Housing First се такође показао ефикасним за људе који се суочавају са дуготрајним или поновљеним бескућништвом и којима недостаје социјална подршка, тј. помоћ пријатеља или породице те онима који нису дио ниједне заједнице.

Град Чешке Будејовице, као реализатор пројекта, искористио је прилику да купи намјештај и другу опрему за станове од локалних друштвених предузећа и центара за поновну употребу. KABINET CB је добио уговор за поправку, фарбање и реновирање станова који су обично у власништву општине. Реновирање се односило на цијели стан са не само великим намјештајем, већ и са прибором, постељином, а по потреби и играчкама.

KABINET CB је сарађивао са Банком хране на обезбјеђивању хране за прву седмицу.

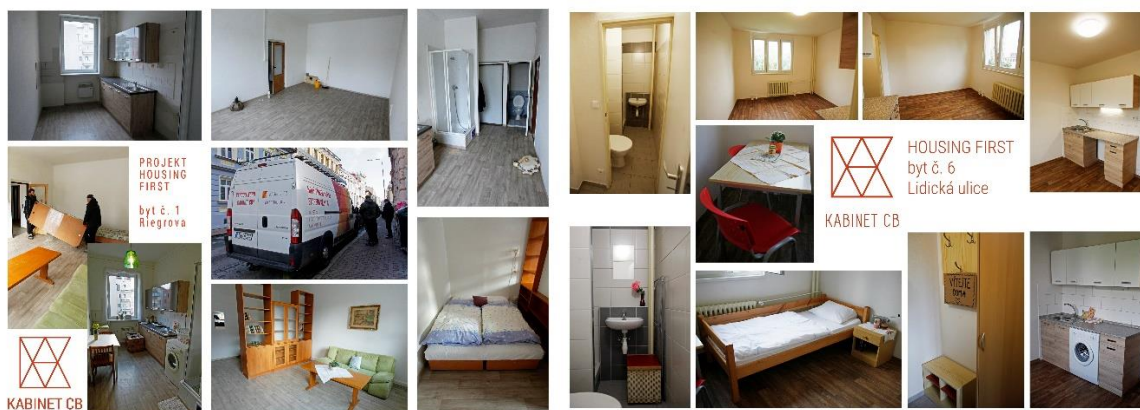
Контакт је реализован ван режима јавних набавки (тзв. етичка куповина), када је добављач изабран у оквиру једног одјељења општинске канцеларије, односно од стране Одјељења за друштвене дјелатности. Избор је био заснован на критеријумима као што су цијена, брзина испоруке, свеобухватност услуга и друштвени утицај.

Потребни ресурси:

Пројекат је финансиран у оквиру Оперативног програма Запошљавање ЕРДФ-а; према томе, извођач није имао никакве даље трошкове везане за уговор. Укупни трошкови су износили 808.000 CZK. Укупно је намјештено и усељено 27 станова, просјечни трошкови су износили цца. 25.000 CZK по стану. Ова сарадња је остварена захваљујући активностима координаторке НВО у Одјељењу за социјална питања у граду Чешке Будејовице и њеном познавању друштвеног предузетништва.

Потенцијал за трансфер:

The Housing First је концепт који се може реплицирати и може се користити за рјешавање проблема бескућника и несигурног становања свуда. Године 2016. успостављена је прва мрежа **European Housing**, платформа која подржава имплементацију овог концепта у ЕУ/Европи. У исто вријеме, мрежа **RREUSE** функционише у ЕУ и представља друштвена предузећа која послују у областима као што су поновна употреба, радионице за поправке и/или редизајн.

Извор фотографија: **Social enterprise KABINET CB**

Сјеча дрвне грађе и узгојни радови у општинским шумама

Регија/држава:	Регија Височина/Чешка Република
Локална заједница:	Хавличкув Брод
Број становника:	24.000
Број друштвених предузећа:	3

Друштвено предузеће:	FOVY, Havlickuv Brod
Датум оснивања:	2013.
Дјелатност:	Друштвено предузеће је укључено у више области: шумарске дјелатности, прање веша, гастрономија, транспорт и керамичка радионица

Јавну набавку за сјечу дрвне грађе и узгој шума уговорила је Техничка служба **Havlickuv Brod**, Јавно предузеће Града **Havlickuv Brod**. Подјелом набавке на 5 дијелова, извођач је учинио мање уговоре доступним и за МСП, укључујући друштвена предузећа. Ова пракса још увијек није честа у Чешкој. Законом је дозвољена подјела јавне набавке на мање уговоре, ако је категорисана као цјелина по величини набавке. Иако овај корак ствара више посла за извођача, он омогућава да се боље фокусира на квалитет набавке.

Друштвено предузеће **FOVY**, које се у оснивачким документима придржава принципа друштвеног предузетништва, потписало је један дио уговора који је подразумијевао радове у области санације шума, чишћења шума, изградње ограда, садње дрвећа и мањих активности сјече и узгоја. Да првобитна идеја за јавне набавке није била подијељена на мање уговоре, друштвено предузеће не би могло да се пријави због својих капацитета и ограничених референци. Уговор је успјешно реализован и захваљујући **FOKUS Vysocina**, матичном предузећу које подржава друштвена предузећа са социјалним радницима приликом запошљавања нових радника са менталним болестима.

Овом јавном набавком друштвеном предузећу је обезбјеђен стабилан рад на 3 године у двије смјене за њихове инвалиде рада. На набавци су радиле двије групе од по 4 особе тако да поједини запослени нису имали монотон и физички напоран посао сваког дана. За потребе уговора повећана је квалификација радника радом са моторном тестером.

Потребни ресурси:

Укупна вриједност уговора прије подјеле је износила 9.555.000 CZK. Друштвено предузеће је добило уговор на 3 године у износу од око 2.800.000 CZK. Захваљујући подјели уговора на дијелове (изум запослених у техничким службама), друштвено предузеће може да уђе у набавку.

Потенцијал за трансфер:

Радови који се односе на одржавање шума или других зелених површина под управљањем или власништвом градова и општина увијек обухватају послове који одговарају запосленима са социјалним или здравственим недостацима, то је свугдје примјенљиво.

Правила јавних набавки у ЕУ регулисана су Директивом 2014/24/EU Европског парламента и Савјета. Подјела јавних набавки на дјелове је стога могућа у свим земљама ЕУ, уколико је то сврсисходно. То ће повећати могућности за друштвена предузећа да дјелимично учествују у већим уговорима, за које не би имали капацитет или искуство да се набављају у цјелини.

Извор фотографија: Друштвено предузеће **FOVY**

Одржавање зелених површина Прага 12 као пословна прилика за особе са менталним болестима

Регија/држава: Праг/Чешка Република
Локална заједница: Дистрикт Праг 12
Број становника: 54.000
Број друштвених предузећа: 3

Друштвено предузеће: Фокус, Праг
Датум оснивања: 2021. (прије заштитне радионице која је радила од 2006. до 2021.)
Дјелатност: Вртларске услуге, хемијска чистионица

Јавне набавке за одржавање зелених површина и чишћење јавних површина на двије локације у дистрикту Праг 12.

Уговор је имплементиран од 2013. до 2017. године. Процијењена вриједност је износила 25.000.000 CZK.

Иако је главни критеријум оцјењивања била цијена (60%), укључени су и други аспекти као што су квалитет извођења (20%) и имплементација од стране особа са инвалидитетом (20%). За уговор је конкурисало 11 понуђача, али је током оцјењивања неколико њих елиминисано из различитих разлога. За побједничку понуду за обје локације изабрана је заједничка понуда приватне компаније **TSB** и друштвеног предузећа Фокус.

Заједничка понуда друштвеног предузећа и привредног субјекта значајно је повећала шансе за добијање јавног уговора за СЕ, јер нису имали довољно искуства у посебном надметању у јавним уговорима. Друштвено предузеће је добило административну подршку од искусног партнера.

Потребни ресурси:

Укупна вриједност јавне набавке је износила 25.000.000 CZK.

Потенцијал за трансфер:

У овом случају се могу видјети два примјера добре праксе. Прво, критеријуми за запошљавање лица у неповољном положају на тржишту рада и друго примјер заједничких напора друштвеног предузећа и традиционалног приватног бизниса како би се такмичили у јавним набавкама. Ово повезивање омогућиће друштвеном предузећу да конкурише за јавни уговор, што не би било могуће без учешћа комерцијалног партнера.

Извор фотографија: Друштвено предузеће Фокус, Праг

Ознака за верификацију друштвеног предузећа

Регија/држава:

Широм Аустрије

Друштвена предузећа могу да се пријаве за ознаку „Верификовано друштвено предузеће” коју додјељује **Austria Wirtschaftsservice GmbH (aws)**. Након позитивног прегледа од стране независног Impact одбора, ознаку „Верификовано друштвено предузеће” (**BCE**) додјељује Федерално министарство рада и економских послова (**BMAV**). Може се користити у називу компаније и за јавну комуникацију. Ознака је намијењена да допринесе већој видљивости и лакшој идентификацији друштвених предузећа. Она такође повећава кредибилитет компаније код купаца, организатора партнера и инвеститора. Сва сертификована **BCE** се појављују на УСП корисничком порталу компаније и у регистру компанија А-З Аустријске савезне привредне коморе (**WKO**). Ознаку **BCE** додјељује Федерално министарство рада и економских послова а обрађује aws у блиској сарадњи са Мрежом друштвеног предузетништва Аустрија (**SENA**) и Аустријском савезном привредном комором.

Потребни ресурси:

Одређено радно вријеме на недјељном или мјесечном нивоу од стране укључених локалних јавних агенција.

Потенцијал за трансфер:

Уколико у земљи још не постоји званична ознака, њено успостављање у сарадњи са Привредном комором може помоћи друштвеним предузећима да стекну кредибилитет.

<https://www.bmaw.gv.at/Themen/Wirtschaftsstandort-Oesterreich/Social-Entrepreneurship/Label-Verified-Social-Enterprise.html>

<https://www.aws.at/verified-social-enterprise-label/>

Хаб за друштвено пословање Штајерске (SBHS)

Регија/држава:	Аустрија	
Локална заједница:	Штајерска и Корушка	
Број становника:	Штајерска 1,2 милиона; Корушка 568.984	
Број друштвених предузећа:	258	

Друштвено предузеће:	Хаб за друштвено пословање Штајерске (SBHS)
Датум оснивања:	2013.
Дјелатност:	Услуге подршке и могућности умрежавања за друштвена предузећа, укључујући обуку за покретање и унапређење

SBHS пружа услуге друштвеним предузетницима у аустријским покрајинама Штајерска и Корушка. Центар сарађује са Одјељењем за привреду града Граца, главног града Штајерске. Даље сарађује са Одјељењем за економију и туризам и Одјељењем за водопривреду, ресурсе и одрживост покрајине Штајерске.

Потребни ресурси:

Оснивање оваквог хаба је повезано са значајним улагањима. Тренутно, центар има 5 чланова особља и савјетодавни одбор, који укључује девет различитих заинтересованих страна, укључујући представнике локалне пословне службе.

Потенцијал за трансфер:

Потенцијал за трансфер је веома висок, под условом да се могу остварити потребна средства. Локални хабови су у стању да ефикасно одговоре на потребе локалне друштвене економије. Стога, они имају потенцијал да буду веома утицајни. Потреба за финансирањем и простором такође представља снажан разлог за сарадњу са локалним јавним властима, јер би оне потенцијално могле да понуде простор хабу.

<https://socialbusinesshub.at/en/>

https://socialbusinesshub.at/en/wp-content/uploads/sites/2/2021/04/Social-Business-Report-EN_v1w.pdf

Ознака квалитета за друштвена предузећа

Регија/држава:

Аустрија

Друштвено предузеће:

Arbeit plus – Soziale Unternehmen Österreich

Датум оснивања:

2016.

Дјелатност:

Савјетовање, надгледање и запошљавање особа са потешкоћама у приступу тржишту рада

Од августа 2024. године, 32 организације социјалне економије подржале су интеграцију дуготрајно незапослених лица на тржиште рада. Организације су се налазиле у 8 од 9 аустријских савезних држава које су увеле ознаку квалитета. Пријавити се може свака организација чија је примарна мисија подршка интеграцији дуготрајно незапослених лица на тржиште рада.

Организација је основана 1985. године као *“bdv austria”* и постала је *“Arbeit plus”* – Предузеће за социјалну интеграцију Аустрија” у 2016. *Arbeit plus* управља мрежом која се састоји од приближно 200 непрофитних организација чланица друштвених предузећа. Организације чланице добијају јавна средства за „савјетовање, надзор и запошљавање особа са потешкоћама у приступу тржишту рада.”

Међусобна партнерства између аустријске службе за тржиште рада (*AMC*) и посредничких компанија које раде са радним интегративним друштвеним предузећима (*WISE*). Компаније пролазе екстерну процјену од стране стручњака из *Quality Austria* и *“arbeit plus - Soziale Unternehmen Österreich”*. Они анализирају компаније у погледу дефинисаних стандарда квалитета. Истовремено, они гледају на предности компаније и могућности развоја. *Arbeit plus* додјељује *Gütesiegel* друштвеним предузећима од 2010. године. Компаније добијају ознаку на период од три године. Након тога, потребно их је поново додијелити. Кроз процес, организација добија детаљне повратне информације о свом раду од разних заинтересованих страна. Овај процес осигурава да организација функционише на начин који јој омогућава да постигне своје циљеве и обезбједи своју позицију на тржишту.

Потребни ресурси:

Процес пријаве обухвата 5 различитих фаза, које могу захтијевати доста времена и ресурса за организацију. Организације морају бити спремне да припреме и подијеле документацију са екстерном процјеном те да омогуће посјету тима за процјену. Организације такође морају бити посвећене активном увођењу родних питања и управљању различитошћу.

Потенцијал за трансфер:

Идеја о *Gütesiegel*, која представља основу за Систем управљања квалитетом за друштвена предузећа, настала је у Бриселу 2002. године. Аустријски *Gütesiegel* је дјелимично инспирисан постојећим примјерима у Шпанији и Француској и даље је допринио развоју стандарда квалитета које је поставила Европска мрежа предузећа за друштвену интеграцију (*ENSIE*). Сходно томе, друге земље у дунавској регији моћи ће да изграде сличан систем сертификације на основу постојећих примјера.

Ову ознаку квалитета спонзорише *AMC* (национална служба за тржиште рада): <https://arbeitplus.at/guetesiegel/>

Каритас Шабац – Авлија одрживог развоја

Регија/држава:	Шабац/Србија
Локална заједница:	Општина Шабац
Број становника:	105.432
Број друштвених предузећа:	1

Друштвено предузеће:	Авлија одрживог развоја
Датум оснивања:	2015.
Дјелатност:	Здравствена и социјална заштита, Остала непоменута социјална заштита без смјештаја

“Авлија одрживог развоја” Богатић је основана од стране удружења Каритас Шабац, које се више од 20 година бави хуманитарним радом, дјеловањем у ванредним ситуацијама и пружањем услуга социјалне заштите. Каритас Шабац – Авлија одрживог развоја (Авлија) је друштвено предузеће које обезбјеђује радно укључивање особа из осјетљивих категорија друштва, међу којима су особе са инвалидитетом, посебно особе са менталним сметњама и интелектуалним инвалидитетом. Они обједињују социјалну заштиту, пољопривреду, производњу здраве и приступачне хране, управљање догађајима, етно-туризам и радну инклузију, који су у потпуности усклађени са њиховим концептом одрживог утицаја на друштвено пословање. Авлија пружа следеће производе и услуге:

1. Дневна услуга кућне његе - пружање личне његе, радна интеграција, кухање obroка;
2. Становници дневног центра за његу и потпомогнути живот у заједничкој заједници са осталим корисницима, који се окупљају да би се дружили, олакшали проблеме, планирали активности и дијелили знање и радну терапију;
3. Квалификована здравствена њега - пружање боље надгледаног и потпомогнутог медицинског начина живота на истој локацији;
4. Квалитетна здрава и приступачна храна - дистрибуција приватним лицима и пословним потрошачима. Дневни obroци за раднике са најквалитетнијим намирницама које спремају особе са инвалидитетом. Нудимо разноврсну кухињу за доручак, ручак, вечеру и предјела;
5. Услуга организације догађаја – вјенчања, пословне промоције, породична окупљања, изнајмљивање простора за корпоративне обуке на пола дана или цијели дан, специјалне понуде за викенд за породице и појединце, изнајмљивање аудио-визуелне опреме и техничка подршка, опрема за догађаје и обуке, изнајмљивање простора уз пуни кетеринг, прославе и банкети за важне животне догађаје (вјенчања, рођендани, вјеридбе, дјевојачке, даривање дјетета, прославе пензионисања) или за пословне догађаје (празничне или новогодишње прославе, гала вечери, пензионисања, корпоративни састанци, представљање производа, презентације, предавања);
6. Дестилерија и производња зимнице - висок квалитет и широк асортиман производа по приступачној цијени од просјечно 3 евра, идеално произведених за индивидуалне потрошаче и корпоративне поклоне.

ЈЛС Шабац и Авлија помажу једни другима у писању, аплицирању и спровођењу ЕУ пројеката. Поред тога, сарадња са ЈЛС Шабац помаже Авлији да преживи изазове са којима се суочава на тржишту. ЈЛС Шабац покрива 50% трошкова производње и пружања услуга Авлије. Поред тога, ЈЛС Шабац је донирао

земљиште на којем је Авлија изградила дневни центар за особе са посебним потребама. Како би се унаприједила брига о особама са посебним потребама, ЈЛС Шабац је Авлији уступио кућу на период од 5 година, за кориштење као дневни центар за особе са посебним потребама.

Потребни ресурси:

Град Шабац је једно од ријетких мјеста у Србији са већом понудом различитих услуга социјалне заштите. Све ове услуге су предвиђене стратешким документом „План развоја ЈЛС Шабац“. Да би ангажовао организације које пружају подршку људима из осјетљивих група становништва, ЈЛС Шабац је објавио јавни позив у оквиру приоритетног циља дефинисаног у стратешком документу „План развоја града Шапца“ – Друштвени развој. Авлија је испунила критеријуме дефинисане у тендеру и тиме стекла услов да користи средства ЈЛС у оквиру буџетске линије – Породични и кућни смештај, прихватишта и друге врсте смјештаја, као и средства ЈЛС у оквиру буџетске линије – Подршка особама са инвалидитетом. На основу тога, ЈЛС Шабац покрива 50% трошкова производње и услуга Авлије. Авлија запошљава око 50 особа за успостављање и вођење ове праксе. Ова пракса сарадње између друштвених предузећа и ЈЛС успјешно се понавља из године у годину и представља добар примјер социјалне јавне набавке.

Потенцијал за трансфер:

Овај примјер најбоље праксе се лако може примијенити у другим земљама Дунавске регије. Препоручује се да ЈЛС развију Стратегију за запошљавање особа са инвалидитетом, Стратегију за социјалну заштиту и/или друге стратегије које регулишу социјално предузетништво и услуге социјалне помоћи и заштите. Такође, потребна је воља ЈЛС да подрже друштвена предузећа и обезбиједи средства у свом буџету за развој друштвеног предузетништва и услуга социјалне помоћи и заштите. Да би се овај модел реплицирао у другим земљама Дунавске регије, један од корака би требало да буде његово прилагођавање у складу са локалним законодавством и политикама које се односе на права особа са инвалидитетом. Авлија је основана као предузеће за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом на основу Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом у Србији.

www.caritas-sabac.com

Извор фотографија: www.caritas-sabac.com

Фриго Ирис, Нови Пазар

Регија/држава:	Нови Пазар/Србија
Локална заједница:	Општина Нови Пазар
Број становника:	106.720
Број друштвених предузећа:	1

Друштвено предузеће:	Фриго Ирис
Датум оснивања:	2021.
Дјелатност:	Прерађивачка индустрија, Остала прерада и конзервирање воћа и поврћа

ФРИГО ИРИС има хладњачу у Новом Пазару која има тунел за замрзавање малине (и другог воћа и поврћа) капацитета 8 тона свјеже робе за 24 часа, као и комору за складиштење смрзнуте робе капацитета 150 тона. У оквиру објекта у коме се налази хладњача налази се и простор за прераду робе, као и велики пословни простор од 100м², намијењен канцеларијама, односно као простор за центар за рурални развој. ФРИГО ИРИС посједује и одређену опрему за прераду воћа и поврћа у финалне производе (дупликатори, сјецкалице, пресе, пунице). Поред тога, ФРИГО ИРИС има потписане уговоре о сарадњи са око 50 пољопривредних газдинстава, који се односе на подршку у примарној пољопривредној производњи малине и откупу финалног производа, чиме се обезбјеђује сировинска база од око 50 тона свјеже малине. ФРИГО ИРИС доо је такође потписао уговор о стратешкој сарадњи са предузећем ФРИГО ДАВОД Лучани, у дијелу који се односи на пласман смрзнуте малине, чиме се обезбјеђује безбједно тржиште за пласман смрзнуте малине и одређена стабилност у пословању. Активну сарадњу имају и са ФИРО МИНЕРАЛ доо, преко које пружају стручну подршку кооперантима у примарној производњи, као и неопходне хемикалије и ђубрива који су од кључне важности за овај процес. Обезбјеђивањем складишних капацитета за друштвено предузеће ФРИГО ИРИС доо, обезбјеђено је економски исплативо рјешење како са становишта произвођача, тако и са становишта друштвеног предузећа. Обезбјеђење складишних и прерађивачких капацитета један је од кључних параметара за даљи развој сектора производње малине, који у Новом Пазару има велики потенцијал за раст и доприноси смањењу сиромаштва на локалном нивоу.

Као што смо већ напоменули, развој производње малине одлична је прилика за смањење сиромаштва у руралним подручјима Новог Пазара, имајући у виду структуру пољопривредних газдинстава, односно релативно мале земљишне посједе за пољопривредна домаћинства и потребу да се обезбиједи култура високог интензитета која остварује већи приход на малим пољопривредним парцелама. Поред обезбјеђивања одрживости пословања ФРИГО ИРИС-а и пројектованог профита, циљ је да се дио профита (поред цијене свјеже малине) који се остварује преусмјери примарним произвођачима као инвестициона средства за развој и раст, што би имало реципрочан ефекат на раст самог ФРИГО ИРИСА. Ово је социјална филозофија ФРИГО ИРИС-а.

Ову најбољу праксу финансира Аустријска развојна агенција (АДА) средствима Аустријске развојне кооперације, а спроводи је АСБ Аустрија у партнерству са Иницијативом за развој и сарадњу, ИДЦ, Град Нови Пазар (ЈЛС Нови Пазар) и Регионална развојна агенција "СЕДА".

Потребни ресурси:

У оквиру пројекта „Друштвено предузетништво као модел за смањење сиромаштва у пољопривреди“, који се реализује у партнерству са Градом Новим Пазаром, Аустријском развојном агенцијом (АДЦ), Регионалном развојном агенцијом Санџака „Седа“, Пољопривредном савјетодавном службом и “Мерхаметом” Санџак, основано је друштвено предузеће Фриго ИРИС. ЈЛА Нови Пазар је пружила финансијску подршку (30% од укупног износа) Фриго ИРИС-у у набавци потребне опреме за замрзавање малине.

Сада, након три године успјешног пословања, Фриго ИРИС је постао самоодржив. Помоћ која им је потребна од ЈЛС као и других заинтересованих страна је у промоцији пословања и проналажењу купаца за смрзнуту малину. То ће им помоћи да остваре већи профит који ће се рефинансирати у диверсификацији производног процеса. Могућа је куповина, замрзавање и продаја другог воћа и поврћа поред малине, такође шумског воћа и самониклог биља (за шта постоји велики потенцијал у околини Новог Пазара), што би, у зависности од сезоне пристизања сировина, могло да диверзификује приходе. Поред тога, велики потенцијал имају већи степен прераде воћа и поврћа, јер поред сировинске базе постоје и прерађивачки капацитети као и велики тржишни потенцијал локалног тржишта.

Потенцијал за трансфер:

Овај иновативни приступ пословања као модел за смањење сиромаштва могао би се примијенити и у другим земљама Дунавске регије. Помаже малим пољопривредним газдинствима да продају своје воће и поврће и обезбиједи економски развој руралних подручја.

Прво, важно је да ЈЛС препознају значај друштвеног предузећа и њихов утицај на развој руралних подручја и смањење броја незапослених у овим подручјима. Друго, важно је да ЈЛС издвајају средства у својим буџетима за успостављање друштвеног предузећа као и за њихов развој. Треће, заинтересована страна важна за успјех овог пословног модела је и крајњи купац смрзнутог воћа и поврћа.

Извор фотографија: Друштвено предузеће Фриго Ирис

Раданска РУЖА, Лебане

Регија/држава:	Лебане/Србија
Локална заједница:	Општина Лебане
Број становника:	18.119
Број друштвених предузећа:	1

Друштвено предузеће:	Раданска РУЖА
Датум оснивања:	2015.
Дјелатност:	Прерађивачка индустрија, Остала прерада и конзервирање воћа и поврћа

Друштвено предузеће Раданска РУЖА основано је као Цивилно јавно партнерство између Удружења жена РУЖА и Општине Лебане.

Раданска РУЖА првенствено запошљава жене из осјетљивих група (жене са инвалидитетом, самохране мајке, жене млађе од 30 и старије од 50 година...), које прерађују воће и поврће на традиционалан начин, по старим народним рецептима и принципима добрих домаћица. Оно што су домаћице производиле деценијама уназад у својим кухињама на југу Србије, сада је направљено у производном погону компаније, односно великој заједничкој кухињи. Зимница се производи без конзерванса и других адитива, а пастеризована је термичком обрадом и пакована у стаклену амбалажу. Почела је своју производњу запошљавајући 5 жена, са 20 производа, тражећи тржиште које нису имали. У 2020. години предузеће је имало двадесетоструко већу производњу и преко 30 жена запослених у производњи. 2018. године започела је примарну органску пољопривреду, а 2019. и производњу готових органских производа. Цјелокупни органски производи се тренутно извозе на тржишта ЕУ. У сезони 2020/21 укупан извоз органских производа био је преко 120.000 тегли. Циљ друштвеног предузећа Раданска РУЖА доо Лебане је даља промоција друштвених предузећа и повећање броја запослених жена. Компанија 50% добити реинвестира у развој предузећа и 50% улаже у услуге социјалне заштите.

Од оснивања ДП Раданска РУЖА од стране ЈЛС Лебане, добили су простор за канцеларије као и промоцију производа кроз мреже ЈЛС Лебане. Ова сарадња им је помогла да постану самоодрживи на тржишту. Данас би ова сарадња могла бити мање формална, што ће помоћи Раданској РУЖИ да користи програме јавне подршке, што раније није било могуће.

Основни циљ ове праксе био је запошљавање жена из маргинализованих група. Други циљ је био да се тржишту понуде здрави производи који су припремљени по традиционалној рецептури. У наредних 10 година циљ им је да у друштвеном предузећу запосле још 50 жена које припадају маргинализованим групама. Такође, оно што желе да постигну је родна равноправност, свијет без сиромаштва и достојанствен рад у ЈЛС Лебане.

Потребни ресурси:

У циљу повећања запослености жена са села, ЈЛС Нови Пазар је у сарадњи са Удружењем жена РУЖА прије 9 година основала друштвено предузеће Раданска РУЖА. Подршка ЈЛС огледа се у обезбјеђивању пословног простора и промоцији производа Раданска РУЖА. Даља подршка која би могла да буде од

помоћи Раданској РУЖИ је мање формално партнерство са ЈЛС и умјесто формалне сарадње, спремност ЈЛС да креира програм подршке (грантови, субвенције, смањени порези, итд.) за друштвена предузећа на локалном нивоу.

Потенцијал за трансфер:

Овај примјер праксе показао је да је сарадња друштвеног предузећа и ЈЛС веома важна, посебно у почетној фази када је друштвеном предузећу потребна сва помоћ коју ЈЛС може да пружи. Ова пракса би се лако могла примијенити и у другим земљама Дунавске регије. Проблем би могао бити само ако постоји закон који забрањује да ЈЛС оснује друштвено предузеће. Осим тога, добра воља, капацитет ЈЛС и намјенска средства у буџету ЈЛС могли би бити довољни за овакав вид сарадње.

www.radanskaruza.rs

Извор фотографија: www.radanskaruza.rs

Сарадња општине Братунац и опште пољопривредне задруге “Жена” Кравица, Братунац

Регија/држава:	Република Српска/Босна и Херцеговина
Локална заједница:	Општина Братунац
Број становника:	20.340
Број друштвених предузећа:	1

Друштвено предузеће:	Општа пољопривредна задруга “ЖЕНА” Кравица, Братунац
Датум оснивања:	2013.
Дјелатност:	Откуп јагодичастог воћа, услуга кетеринга, изнајмљивање опреме

Општа пољопривредна задруга „ЖЕНА“ је основана 2013. године, а статус друштвеног предузећа је добила одмах по усвајању Закона о друштвеном предузетништву Републике Српске, односно 2022. године. Сарадња између општине Братунац и задруге је успјешна и континуирана. Општина је препознала значај рада ове задруге који се нарочито односи на економско оснаживање маргинализованих група жена, које у задрузи остварују одређене приходе или кроз кооперантски однос или кроз различите уговоре и дневнице.

Општина Братунац је суфинансирала регистрацију ове задруге, јер је то била прва женска задруга у Републици Српској.

Општина суфинансира и пројекте/бизнис планове задруге, те се посебно може истаћи суфинансирање програма „Организација пољопривредне производње“ који кроз ИФАД програм проводи Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, односно Јединица за координацију пољопривредних пројеката. Кроз овај програм, општина суфинансира пакете прехране и заштите за малину и купину за коопераннице задруге у износу од 10%. Програм је јако значајан за коопераннице задруге, јер на самом почетку године добијају комплетну прехрану и заштиту, чиме осигуравају боље приносе са својих парцела, а 50% вриједности пакета враћају задрузи кроз род малине и купине.

Задруга често припрема кетеринг за различите манифестације које организује општина Братунац, чиме се постиже како одрживост активности, тако и економско оснаживање жена са подручја ове општине. Треба истаћи да ОПЗ „Жена“ највише сарађује са женама са села, женама жртвама насиља и жртвама рата, те женама које у својој породици имају особе са инвалидитетом.

Потребни ресурси:

Обим суфинансирања ове позитивне праксе од стране Општине Братунац варира и, у просјеку, на годишњем нивоу износи 1.500 евра.

Вриједност кетеринга који користи Општина износи око 1.500 евра на годишњем нивоу.

Иако се не ради о великим финансијским средствима, важно је истаћи и значај подршке кроз промоцију, унапређење стратешког оквира за развој друштвених предузећа и сл.

Потенцијал за трансфер:

Сарадња Општине Братунац и Опште пољопривредне задруге „ЖЕНА“ је континуирана и успјешна и може служити као примјер добре праксе и за друге локалне самоуправе у цијелој Дунавској регији.

www.facebook.com/opzzena?mibextid=ZbWKwL

Извор фотографија: <https://www.facebook.com/opzzena?mibextid=ZbWKwL>

“Креативна визија” Рудо – Оснаживање жена у руралним заједницама

Регија/држава:	Република Српска/Босна и Херцеговина
Локална заједница:	Општина Рудо
Број становника:	8.000
Број друштвених предузећа:	1

Друштвено предузеће:	Општа пољопривредна женска задруга „Креативна визија“ Штрпци, Рудо
Датум оснивања:	2020.
Дјелатност:	Производња сокова, намаза и киселог програма зимнице

У циљу економског јачања незапослених жена у руралним заједницама Центар за одговорну демократију „Луна“ из Рудог основао је 2020. године општу пољопривредну женску задругу „Креативна визија“. Задруга се бави производњом домаћих сокова, џемова и мармеладе од јабука, ароније, малина, шипурка и јагода. Своје производе пакује у амбалаже од 0,2l, 0,75l и 210 g. Сви производи се припремају по традиционалној рецептури без адитива и конзерванаса, уз додатак савремене компоненте кроз пастеризацију производа којом је омогућена њихова стандардизација.

Ради подизања засада ОПЖЗ „Креативна визија“ је од општине Рудо узела у закуп парцелу од 5 ha и засадила саднице шипурка на 1 ha. Након што је отказан закуп у условним просторијама Пољопривредне задруге Увац-Рудо, ово друштвено предузеће је од општине Рудо закупило стару жељезничку станицу Увац.

Свака куповина производа овог друштвеног предузећа директно помаже женама из руралног подручја, што потврђује њихов слоган „Сваком куповином помажете вриједни рад жена са села, окупљених у општу женску задругу „Креативна визија“.

ОПЖЗ „Креативна визија“ пружила је прилику вриједним женама са села које се суочавају са тешком економском ситуацијом да раде и живе од свог рада. Оснивање задруге поред економског има и социјални значај јер задружно чланство представља женска популација у циљу јачања женског предузетништва.

Потребни ресурси:

Да би покренули производњу у одрживом капацитету за производњу сокова, џемова и намаза ОПЖЗ „Креативна визија“ потребна су средства за набавку амбалаже, сировина, за израду одвода за отпадне воде, адаптацију простора, за довод воде на плантажу шипурка, набавку органског ђубрива за прихрану, ангажовање агронома, ангажовање технолога. У првој фази би било довољно 30.000 KM што би Задрузи омогућило да квалитетно настави са радом.

Потенцијал за трансфер:

Заједничка сарадња жена са села, НВО, друштвеног предузећа и локалне заједнице у процесу развоја друштвеног предузетништва у Републици Српској може послужити као примјер добре праксе другим земљама Дунавске регије.

Извор фотографија: ОПЖЗ "Креативна визија" Рудо

Сарадња Градске управе Града Бијељина и друштвеног предузећа “Патриот”

Регија/држава:	Република Српска/Босна и Херцеговина
Локална заједница:	Град Бијељина
Број становника:	103.874
Број друштвених предузећа:	3

Друштвено предузеће:	Друштво са ограниченом одговорношћу за запошљавање инвалида „Патриот“ Бијељина
Датум оснивања:	2021.
Дјелатност:	Услугне активности везане за копнени транспорт

Друштво са ограниченом одговорношћу за запошљавање инвалида “Патриот” из Бијељине своје задатке и циљеве остварује уз разумијевање локалне заједнице и на обострано задовољство. Локална заједница, тачније Град Бијељина, дио тендера које расписује издваја за друштвена предузећа, односно предузећа која запошљавају одређени проценат лица са инвалидитетом у складу са Законом о јавним набавкама Босне и Херцеговине (Службени гласник Босне и Херцеговине, број 39/14 и 59/22). Машине и алати које „Патриот” поседује намијењени су за одржавање зелених површина, а радна снага је обучена за исте или сличне послове.

Контролом паркирања у Граду Бијељина и одржавањем зелених површина ово друштвено предузеће значајно доприноси локалној заједници и окружењу у којем послује. Вриједним радом свих чланова подиже рејтинг Града и ствара љепши и уређенији животни амбијент.

Предузеће „Патриот” је друштвено одговорно јер 99% запослених има одређени проценат инвалидитета. Да би се олакшао процес рада, сав приход се поново инвестира у машине и алате.

Потребни ресурси:

Са ограниченим људским и финансијским ресурсима, „Патриот” постиже значајне резултате. Са буџетом од око 500.000 КМ и око 30 запослених, успјешно управља паркингом у граду са око 100.000 становника, одржава градски парк са три мања парка, чисти и коси канал Дашница.

Потенцијал за трансфер:

Пословање предузећа „Патриот”, које има ограничена финансијска средства и запошљава особе са ограниченим радним капацитетом, уз разумијевање локалне заједнице, представља примјер добре праксе која се може успјешно примијенити и у другим земљама Дунавске регије.

www.facebook.com/groups/612933745432660

Извор фотографија: <https://www.facebook.com/groups/61293374543266030>

Задруга за развој одрживог снабдијевања храном, првенствено снабдијевања јавних угоститељских објеката и клијената у широј регији

Регија/држава:
Локална заједница:
Број становника:

Подравје/Словенија
Свети Јуриј, Словенске Горице
2.113

Друштвено предузеће: Задруга Добрина, задруга за развој одрживог локалног снабдијевања з.о.о., со.п.
Датум оснивања: 2011.
Дјелатност: Продаја прехранбених производа и пића

Основна сврха задруге Добрина није остваривање профита, већ развој малих газдинстава, стварање фер трговине храном и обезбеђивање могућности праведног плаћања узгајивачима и произвођачима. У Словенији мали пољопривредници све више напуштају узгој, па их задруга својим тржишним моделом подстиче да поново покрену узгој и продају поврћа, воћа и домаћих делиција, првенствено угоститељским објектима и крајњим потрошачима у ширем региону Подравја.

Сврха задруге је и повезивање села са урбаним центром, промоција и развој органске пољопривреде, принципа одрживог снабдијевања локалном храном и друштвено-предузетничких активности у области производње и прераде хране, као и очување културног, техничког и природног наслеђа у области пољопривреде.

Задруга повезује више од 130 регионалних малих фарми, нудећи становницима свјеже, сезонске, локалне и здраве производе у урбаном окружењу (продавница у Марибору). Задруга има организован логистички систем који свјежу храну од фармера до потрошача доноси за мање од 24 сата. Квалитет производа гарантује органска или интегрисана производња пољопривредника који раде у оквиру задруге.

Данас задруга снабдијева локалном храном више од 70 угоститељских објеката (у оквиру законских ограничења). Свим становницима Марибора и околних општина нуди се достава разних величина паковања са сезонском храном у продавници у Марибору и путем интернет продавнице. На манифестацијама задруга нуди „угоститељство на фарми са домаћим делицијама“.

Кључ успјеха поменуте праксе је, с једне стране, унутрашња организација компаније, гдје учесници сами одређују услове сарадње и цијене производа, а са друге стране подршка локалних заједница, које препознају задругу као партнера и пружаоца услуга за своје догађаје и европске пројекте. Овај начин повезивања представља иновативан приступ подизања свијести о одрживом снабдијевању храном кроз одрживи пословни модел.

Примјер добре праксе је рјешавање друштвеног или регионалног проблема који је у складу са локалним и националним стратегијама развоја социјалне економије и њених ентитета.

Потребни ресурс:

Укупни инвестициони трошкови износе 56.500 евра, а обухватају артикле као што су опрема, аутомобил, онлајн платформа и продавница и неопходни материјали. Мјесечни оперативни трошкови износе 11.500 евра, што укључује маркетинг, закуп, материјал и пет запослених.

Потенцијал за трансфер:

Општа процјена је да у свакој од подунавских земаља постоји потенцијал за покретање сличног (друштвеног) предузетничког подухвата, који би имао сличне позитивне ефекте као у Словенији. Регионална организација, као што је локална акциона група, удружење општина, пољопривредни институт или иницијатива удружених локалних произвођача хране, могли би да имплементирају добру праксу.

Видео презентације: www.youtube.com/watch?v=tP_LjNBB4t0&t=68s

Веб страница: www.zadruga-dobrina.si

Извор фотографија: www.zadruga-dobrina.si

Социјална служба за обуку и запошљавање особа са инвалидитетом

Регија/држава:	Подравје/Словенија
Локална заједница:	Шентиљ
Број становника:	8.362
Број друштвених предузећа:	1

Друштвено предузеће:	ЗМОРЕМО, Институт за обуку и запошљавање инвалида
Датум оснивања:	2016.
Дјелатност:	Остало неклассификовано образовање и обука

Сврха “Зморемо института” је да покрије потребе људи којима је потребна помоћ (углавном старих и инвалида), који одржавају самосталност у животној средини захваљујући задовољавајућем психичком и физичком благостању, али им је истовремено, због година, потребан одређен облик социјалне и здравствене његе као и помоћ приликом обављања разних послова. Када институт обавља своју дјелатност, у радну средину укључује угрожене и занемарене групе (нпр. особе са инвалидитетом, теже запошљивих профила и краће радно вријеме).

У општини Шентиљ, гдје је и сједиште компаније, Институт Зморемо партнер је општини у испоруци топлих оброка за старије суграђане и инвалиде, а локална заједница дјелимично сноси трошкове превоза до љекара, доставе лијекова и доставе корпи са свакодневним потрепштинама.

Зморемо Институт запошљава особе са инвалидитетом и теже запошљиве категорије које могу да обављају једноставне и незахтјевне послове. Институт је за ову намјену извођач радова у мјесним заједницама Шентиљ, Дуплек и Горња Радгона за послове уређења и одржавања зелених површина, повремениг чишћења јавних и приватних површина, чишћења снијега и чувања неких објеката (нпр. вођење распореда и закључавање сале).

Локалне заједнице су на тај начин стекле поузданог партнера и пружаоца социјалних услуга, са којим се заједнички баве проблемом старих и инвалидних особа на ширем подручју. Истовремено, у радну средину укључују угрожене групе људи који се поново осјећају корисним за друштво.

Институт дјелује као заједничка служба која пружа више социјалних услуга за различите локалне заједнице особама којима је потребна помоћ, укључујући и тешко запошљиве. Поред иновативног пословног модела, велики је акценат на интеграцији занемарених особа које остају у свом матичном окружењу и окружене су локалним становништвом.

Институт дјелује као заједничка служба која пружа више социјалних услуга за различите локалне заједнице људима којима је потребна помоћ. Овај примјер добре праксе рјешава друштвени или регионални проблем и усклађује се са локалним и националним стратегијама. Општине користе установу као екстерног извођача за одређене услуге и суфинансирају поменуте социјалне услуге. Кључни фактори успјеха овог примјера су старије становништво и повећан број људи којима су потребне услуге, све већи број тешко запошљивих људи и подршка општина.

Потребни ресурси:

Укупна инвестиција (једнократни трошак) износи 49.000 евра, и покрива ставке као што су опрема, аутомобил, онлајн платформа и залихе. Мјесечни трошкови пословања износе 14.000 евра, што укључује потрошни материјал, закупнину и пет запослених.

Трошкови зарада не укључују финансијску подршку и суфинансирање запошљавања инвалида од стране државе, како је то законом предвиђено. За раднике постоји минимална зарада, а трошкови рада директора укључују многе путне трошкове (надзор, састанци у мјесним заједницама).

Трошкови особља укључују двије групе (2-3 особе) за двије радне локације истовремено.

Потенцијал за трансфер:

Описани модел представља једно од могућих рјешења општег друштвеног проблема старијих особа и брзорастућег броја социјално искључених особа. Изазови се могу јавити у географски дисперзованим регионима или насељима, гдје је приступ отежан, или су раздаљине веома велике, па је при примјени овог модела неопходно оптимизовати логистичку мрежу.

Предуслов за примјену оваквог модела је интерес општине или интересне групе (нпр. старијих грађана или њихових рођака). Међутим, неопходно је обезбиједити и финансијски одрживо пословање таквог предузећа.

Извор фотографија: www.zavodmoremo.si

Успостављање маркетинг модела “локалне туристичке понуде” уз подршку локалних заједница

Регија/држава:	Подравска регија/Словенија
Локална заједница:	Ленарт
Број становника:	8.583
Број друштвених предузећа:	263

Друштвено предузеће:	Туристичка агенција <i>Sončni vzhod</i> , туризам и организација путовања, трговина и угоститељство, д.о.о.
Датум оснивања:	2023.
Дјелатност:	Дјелатност туроператера

Из перспективе општег привредног и туристичког развоја, Подравска регија је испод словеначког просјека, посебно ван мариборске општине и у руралним подручјима. Ово подручје је дом многим природним, културним и другим атракцијама, које заједно са локалним/туристичким представљају широки туристички потенцијал овог подручја. Туристички актери и локалне заједнице су у више наврата исказивали жељу за ефикасним развојем и маркетингом ових потенцијала, али се до сада ниједна регионална организација није бавила маркетингом.

Кроз комуникацију, идеја и приједлог су да се уједини 6 локалних акционих група како би се успоставио ефикасан модел маркетинга локалне понуде за цијели регион у виду агенције која би пласирала интегралне туристичке производе и искуства. Пракса је успоставила тржишни модел уз подршку 35 локалних заједница и више од 100 других туристичких актера. Све у свему, кључни фактори успјеха, у овом случају, били су велики неискориштени потенцијали у туризму у Подравској регији, као што је већ поменуто, као што су ентузијазам и подршка пружалаца туристичке понуде, интересовање локалних интересних група, подршка локалних заједница. Као дио пројекта, маркетинг је у почетку био фокусиран на географске области које покрива 6 укључених локалних акционих група, али сада агенција дјелује шире.

Сврха агенције је подизање туристичке видљивости региона и маркетинг туристичке понуде, при чему је акценат на мањим, специјализованим пружаоцима услуга који не знају или немају капацитете и могућности да се пласирају на тржиште. Ово доноси додатну вриједност како за локалне заједнице тако и за друге туристичке актере. Туристички пакети су дизајнирани за различите циљне групе и обухватају многа туристичка искуства, укључујући различите пружаоце услуга.

Поједине локалне заједнице финансијски подржавају рад агенције до нивоа губитака у почетном периоду рада. Због процедуралних ограничења, агенција се првобитно није регистровала као друштвено предузеће. Ипак, у пракси функционише по принципима друштвеног предузетништва (нпр. заједничко доношење одлука од стране партнера; реинвестирање новца назад у компанију; укључивање рањивих група, нпр. водич је особа са инвалидитетом) и омогућава укључивање у пружање туристичких услуга

онима са мање могућности (нпр. туристички пружаоци услуга у удаљеним подручјима, недостатак компетенције за сопствени маркетинг).

Овај примјер добре праксе рјешава широк регионални проблем, препознат од стране општина, туристичких актера и других регионалних организација. Усклађује се са локалним и националним стратегијама за јачање социјалне економије и локалне туристичке понуде.

Потребни ресурси:

Укупни трошкови инвестиција су 22.000 евра, а обухватају ставке попут дизајнирања туристичких пакета, канцеларијску опрему и онлајн платформу. Мјесечни оперативни трошкови износе 19.000 евра у које су урачунати маркетинг, закуп и један стални радник. Постоји и опција онлајн продаје без физичке канцеларије.

Потенцијал за трансфер:

Овакав модел маркетинга локалне понуде погодан је за регионе у којима је (локални) туризам недовољно развијен, постоји интересовање за осмишљавање и комерцијализацију туристичке понуде, а профит није на првом мјесту. Умјесто тога, повећање препознатљивости дестинације је први приоритет. Најприје је потребно анализирати терен и туристички потенцијал, повезати озбиљне потенцијалне пружаоце услуга у заједничку понуду, договорити међусобне односе и циљеве. Најтежи дио је анализа терена јер је дуготрајна и скупа.

Добре праксе се могу имплементирати у руралним подручјима без доминантне туристичке улазне тачке, гдје људи не желе масовни туризам. По правилу, у модел су укључени мањи пружаоци услуга са јединственом причом, па се туристички пакети осмишљавају и у згуснутом простору названом по локалним заједницама. Концепт предвиђа додатну вриједност за различите заинтересоване стране у датој локалној заједници, док неки посјетиоци сами истражују мјеста.

На основу употребе модела којег предвиђа добра пракса, индиректно се повећава и видљивост региона и оних локалних заједница које улажу у туризам и развој.

SONČNI VZHOD
VZPOSTAVITVE SPREJEMNEGA ORGANIZATORJA POTOVANJ IN IZZELOT

INCOMING AGENCIJA
Novi tržišni kanal za vse štajerske ponudnike. In se odprejo v turizem.

Povezujemo ponudnike. Tržimo ponudbo. Razvijamo turizem.

KAKO SE UKLJUČITI?
Mesto i mesto za posrednika.
Priloga: Aplikacija, zbiranje informacij o ponudbi, razvoj in izvedba projekta, razvoj in izvedba projekta, razvoj in izvedba projekta.

KDAJ SO TO AKTUALNO?
Če se lahko odpre možnost za posrednika, razvoj in izvedba projekta, razvoj in izvedba projekta, razvoj in izvedba projekta.

KONTAKTI IN INFORMACIJE
Vodilno organizacijo razpisni ideje in ideje je Incoming Agency Slovenske Gorice in Slovene Tour Operators in Slovenian Alps.

Učenci Incoming Agency	051 251 001
Koncept Incoming Agency	051 251 001
Projekt Incoming Agency	051 251 001
Učenci Incoming Agency	051 251 001
Koncept Incoming Agency	051 251 001
Projekt Incoming Agency	051 251 001

S povezovaljati in enostavnim nastopom bomo ljudem dajemo in v smeri turistične ponudbe, da je tudi vzhodni del Slovenije vredno obiskati.

Извор фотографија: www.soncni-vzhod.si

Референце

Zertifizierte Unternehmen, arbeitplus.at, Last accessed 30.08.2024. <https://arbeitplus.at/zertifizierte-unternehmen/>

Arbeit plus (2016) Social Integration Enterprises Austria, Available here

Gütesiegel für Soziale Unternehmen geht heuer an drei Wiener Betriebe, arbeitplus-wien.at, Last accessed 30.08.2024. <https://www.arbeitplus-wien.at/news/guetesiegel-fuer-soziale-unternehmen-geht-heuer-an-drei-wiener-betriebe>

Quality Austria (2023), Leitfaden zum Gütesiegel für Soziale Unternehmen. Version 6.1. Gültig ab 01.11.2023. Available here

Neuer Kriterienkatalog des Gütesiegels für Soziale Unternehmen, arbeitplus.at. Last accessed 30.08.2024. <https://arbeitplus.at/gsu-kriterienkatalog-neu/>

Quality Austria (2023), Leitfaden zum Gütesiegel für Soziale Unternehmen. Version 6.1. Gültig ab 01.11.2023. Available here

Neuer Kriterienkatalog des Gütesiegels für Soziale Unternehmen, arbeitplus.at. Last accessed 30.08.2024. <https://arbeitplus.at/gsu-kriterienkatalog-neu/>

Wetzl-Piewald, R. (2023), Social Business Report Süd: Report zur Vermessung des Social Business Sektors - Steiermark und Kärnten. Social Business Hub Styria and Institute für Innovationsmanagement und Unternehmungsgründung, Available here

Abteilung 12 Wirtschaft, Tourismus, Wissenschaft und Forschung, Verwaltung.steiermark.at. Last accessed on 30.08.2024. <https://www.verwaltung.steiermark.at/cms/ziel/74835381/DE>

Abteilung 14 Wasserwirtschaft, Ressourcen und Nachhaltigkeit, Verwaltung.steiermark.at. Last accessed on 30.08.2024. <https://www.verwaltung.steiermark.at/cms/ziel/74836586/DE/>

Unser Team: Team-Player schaffen mehr, Social Business Hub Styria, last accessed on 30.08.2024. <https://socialbusinesshub.at/ueber-uns/unsere-team/>

Задруга Dobrina задруга за развој одрживог локалног снабдевања д.о.о., со.р. <https://www.zadruga-dobrina.si/>

ZMOREMO, Завод за обуку и запошљавање инвалида <https://zavodzmoremo.si/>

Туристичка агенција Sončni vzhod, организација туризма и путовања, трговина и угоститељство, д.о.о. <https://soncni-vzhod.si/>